

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

In Libros De Theologicis Disciplinis Prolegomena.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

IN LIBROS DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS PROLEGOMENA.

IVINARUM RERUM
DISCIPLINAM ,
quam propriè sapientiam nuncupari, af-

firmat in lib. XIV.
cap. 1. de Trinitate
maximum Catholica Ecclesia lumen,
ac firmamentum Augnstinus, non solum
contentiosam illam, quam Scholasticam
dicunt, & qua sublimiori & longe jucundi-
ori, quam appellant dogmaticam, viam
sternit, eamque validissimo præsidio tutat-
ur, verum etiam hanc ipsum, in qua Fidei-
dem, Sanctorumque dogmata contra impio-
rum machinamenta vindicamus ac
propugnamus, quantum vires tenuissimi
ingenii mei sufficiunt, adolescentibus nuper
Philosophia doctrina formatis, Divino
implorato Numine, tradere aggredior.
Quoniam verò quisquis in novam ali-
quam facultatem intendit animum, quæ-
nam ea sit, qua præsertim comprehendat,
qua methodo teneatur, quidque voluntatis
afferat, non mediocri solet inquirere
solicitudine; huic ego morem gerens Isa-
gogicam Diatribam præmittere excogita-

vi: ut habita instituti mei ratione, in
ipsoque limine dicendorum varietate, &
utilitate perspecta, arduum quidem iter,
sed felicitatis decorisque plenum arripiat.
Etsi enim ego talis profecto non sum, qui
vel eruditione, vel argumentorum co-
pia Scholasticas disputationes efficere
possim pleniores; dabo tamen operam,
ut pluribus antiquorum Scriptorum du-
metis purgata, ac interdum Recentiorum
Hosculis, placitisque conspersa amplior
videatur via, quam juniores in schola-
ram latebris versatui animo ingredian-
tur alacriori. Illud autem me consecu-
turum esse confido, si Augustinenses
discipuli, quorum tantummodo causa
universam Theologiam his libris man-
dare satago, una cum his elucubratio-
nibus Opera Sanctissimi Protoparentis
assiduè legant, & per voluntent, humiliter
orantes misericordiæ Dominum, ut eundem
spiritum intelligentiæ legentes accipiant,
quem ille accepit ut scriberet; & eandem
illuminationis gratiam adipiscantur, ut
descant, quam ille adeptus est, ut doceret.
S. Fulg. Lib. II. de Verit. Præd. & Grat.
cap. 18.

C A P U T I.

De notione, variisque generibus Theologiæ.

S U M M A R I U M.

1. Quænam facultas veniat sub generali appella-
tione Theologiæ;
2. Paganæ triplicem habuerunt Theologiam: ni-
mirum fabulosam, naturalem seu physicam.
& civilem.
3. & 4. Reprobatur universa idololatrarum gen-
tium Theologia.
5. Definitio Theologiæ, ac discrimen inter infu-
sam, & acquisitam.
6. Divisio Theologiæ in positivam, scholasti-
cam, & mysticam.
7. Divisio ulterior in Theologiam Polemicam,
Dogmaticam, & Adiaphoram Polemicam,
& Adiaphoram. Item in Theologiam Dei,
Beatorum, ac viatorum.

I. Quænam
facultas ve-
niat sub ge-
nerali appel-
lacione Theo-
logiæ.

TAQUE altissimam hanc facultatem
Græco vocabulo Theologiam appella-
mus, quo significari intelligimus de
Divinitate rationem, sive sermonem, ait
lib. VIII. de Civit. Dei cap. 1. S. P. Augu-
stinus. Nam Græca lingua Deum dici-
mus Θεόν, sermonem verò τὸν λόγον.

R. P. Berti Theol. Tom. I.

Qua generali appellatione omnem de
supremo Numinine orationem, sive per
scientiam ac disputationem instituta sit,
sive fabulis, Rhetorimque figuris ex-
ulta, sive sacra, sive superstitiosa ac
profana, non incongrue dicere possui-
mus Theologiam. Iapropter quæ de-

A

sum-

summo Deo tradidit Plato, & quæ de idolorum cultu Numa Pompilius, laudato nuper libro cap. 9. Magnus Augustinus Theologiae nomine haud veritus est insignire. Sed quemadmodum naturali ratione ducti vix divinam attingimus existentiam, ac nonnulla summi Dei attributa, quæ humanam nullatenus superant perceptionem; ita naturalis illa Platonis, aliorumque Philosophorum supremæ caussæ notitia ad Ontologiam, non ad specialem aliquam Sapientiam videtur spectare. Quæ vero de Gentium diis veteres idololatræ commenti sunt, tantum Theologiae nomine censenda erunt indigna, quantum longè recedunt à veritate. Theologos ergo propriè dicimus, quos ex revelationis arcanis de divinitate audimus differentes, ut rectè observarunt Budæus in Commentariis, & in Prolegomenis Dionysius Petavius. Atque inde promanavit Theologorum nomen; quo primum appellatos novimus Christi discipulos ab Areopagita in suo, ut creditur, de Divinis nominibus libro, ubi ait: *Aderat & Petrus supremum decus, & antiquissimum Theologorum culmen.* Hactenus de vocabuli significatione.

2.
Paganis triplicem Theologiam habuerunt: Fabulosam, qua utebantur in theatro vario carminum genere ad numerum suorum flagitia, erroresque narrarimur fabulosam, naturalem, & civilem.

Paganis triplicem Theologiam habere: Fabulosam, qua utebantur in theatro vario carminum genere ad numerum suorum flagitia, erroresque narrarimur fabulosam, naturalem, & civilem. hujsque Ethnicorum poetarum fabulosam, naturalem, & civilem. pleni sunt libri: Naturalem ac physicam, per quam Deorum genus philosophi scrutabantur, ut praefiterunt olim Cicero in libris de Natura Deorum, Macrobius in Saturnalibus, nec non posterioribus temporibus Lilius Giraldus Ferrariensis, Vossius, & quos contra Polytheos disputans opportuniori loco commemorabo: Civilem denique, quæ in urbibus commorantes, & confluentes ad tempora erudiebat circa ritus ac sacrificia ad cultum peragenda Deorum. Quam postremam Numafestem Latinis, ac septem Graecis libris explicuit, quos erutos ex agro Petilii sub Janiculo à cultoribus altius terram molientibus, refert Livius Historiarum XL ad annum Urbis Conditæ DLXXXIII, fuisse Senatus judicio concrematos.

3.
Reprobatur universa Idololatrum Theologia.

Universam hanc idololatrarum gentium Theologiam perstringit Apostolus in Epist. ad Rom. cap. 1. v. 23. his verbis: *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.* Quibus redarguit primò eos, qui corporeos homines supersticiose cultu venerati sunt,

non solum Romanos, sed & Græcos, & Persas, aliosque populos mortales Deorum turmas sacrilega religione prosecutos; quamquam unicuique naturali rationis acumine notum est, quod de vero Deo scripsit Antiphanes, οφθαλμοις ἐν ὄφασι, οὐδὲν ἔσται, οφθαλμοις non videtur, nemini est similis. Quare imbecilles infirmosque Deos ipsis fatetur in Epistola ad Matrem Alexander Rex Macedonum invictissimus, ut rectè in libro de idolorum vanitate Cyprianus, Felix in Octavio, & Athenagoras in Apologia pro Christianis. Et deinde damnat Paulus Aegyptios, quorum aquatica, terrestria, & volucra numina commemorant Theophilus Antiochenus, Strabo, Philo, atque Virgilius, Juvenalis synchronusque Paulo Lucanus. At quoniam Deorum gentium vanitatem modò refutare non vacat; audiatur D. Thomas hæc ad Apostoli testimonium adjiciens: *Videtur autem Apostolus triplicem Theologiam tangere Gentilium. Primum quidem civilem, quæ obserbatur a Pontificibus in adoratione idolorum in templo, & quantum ad hoc dicit: Et mutarunt gloriam incorruptibilis Dei. Secundum Theologiam fabularem, quam poetae tradebant in theatris, & quantum ad hoc dicit: Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium. Tertium Theologiam naturalem, quam obserbaverunt Philosophi in mundo partes mundi colentes, & quantum ad hoc dicit: Et coluerunt, & servierunt creaturæ potius, quam Creatori.*

Hæc D. Thomas.

4.
Prosecutio.

Eamdem idolis addictæ Gentilitatis Divinam, si ita fas est nominare, scientiam jure, ac merito S. Pater Lib. viii. de Civit. Dei c. 5. Platonicon Theologia existimat deteriorem. Nam qui hanc olim sectati sunt, licet fidei lumine destituti, esse unam universorum caussam, unumqne beatitudinis largitorem nequaquam dubitaverunt. *Cedat eis igitur, sic eximus Ecclesiæ Doctor effatur, non solum theologia illa fabulosa Deorum criminibus oblectans amicos impiorum; nec solum etiam illa civilis, ubi impuri Demones terrestribus gaudiis deditos populos Deorum nomine seducentes, humanos errores tanquam suos divinos honores babere vcluerunt: ubi ad spectando suorum criminum ludos cultores suos tanquam ad suum cultum studiis immundissimis excitantes, & sibi delectabiliores ludos de ipsis spectatoribus exhibentes: ubi si qua velut honesta geruntur in templis conjuncta sibi theatrorum obscenitate turpantur, & quæcumque turpia petuntur in theatris comparatae sibi*

Sibi templorum feditate laudantur. Et ea, quæ Varro ex his sacris, quasi ad cælum & terram, rerumque mortalium semina interpretatus est, quia nec ipsa illis ritibus significantur, quæ ipse insinuare conatur, & ideo veritas conantem non sequitur: & si ipsa essent, tamen animæ rationali, quæ infra illam creaturæ ordine constituta sunt, pro Deo suo colenda non essent, nec sibi præferri debuit tanquam Deos eas res, quibus ipsam prætulit verus Deus. Et ea, quæ Numa Pompilius revera ad sacra ejusmodi pertinentia secum sepeliendo curavit abscondi, & aratro eruta Senatus jussit incendi. His autem prædictas superstitiose Theologiae species & enumerat Augustinus, & quali in existimatione habenda sint, luculenter demonstrat.

5. Verum mitto profanorum hominum rudimenta, & ad Theologiam nostram sermonem verto. Quam definire possumus rerum divinarum vel ex naturaliter cognitis, vel ex revelatis principiis comparatam doctrinam. Et si ea ex principiis naturaliter notis deducitur, pertinet, ut jam diximus, ad Ontologiam, seu Metaphysicam, quæ singularum rerum creatarum, ac supernarum inquirit essentiam. Si autem ex iis, quæ per revelationem innotescunt proficiuntur, erit illa Theologia, quæ particularem constituit sapientiam; & quæ nonnullis divinitus animo illabitur, qualem habuere Salomon, & Apostoli, qui Spiritu Sancto repleti, cœperunt loqui magnalia Dei, nec non Sanctorum plurimi, etiam feminæ, ut nostri Ordinis Sanctimonialis Clara, quæ non semel de altissimis Fidei nostræ mysteriis fertur differuisse. Sed ut plurimum studio ac labore comparanda est; nam Spiritus ubi vult spirat, & prout vult, gratiarum charismata dividit. Habet hinc, ut arbitror, discrimen inter *infusam*, & *acquisitam* Theologiam.

6. Porro hanc ratione methodi dividunt in Positivam, Scholasticam, & Mysticam. *Positivam* aliqui eam dicunt, quæ non servatis dialecticæ præceptis superiori quodam dicendi genere divinam Scripturam, Fideique exponit mysteria: sed alii dictam putant, quod sua principia supponat, atque ex sacris literis, Apo-

stolicis Traditionibus, & Catholicæ Ecclesiæ statutis suas inferat positiones. Scholasticam nuncupamus Theologiam illam, quæ ad syllogistica artis regulas sese accuratius accommodat, neque à priori diversa est, nisi methodo disputandi: unde qui servato verborum delectu & ampliori oratione sua ex Theologicis fontibus deproprietat argumeta, non tam Scholasticam, quam Positivam tenere videbitur Theologiam; eritque hac temporum etate auditoribus suis haud ingratus, sive in rerum divinarum contemplatione, sive in iis, quæ ad formandos mores pertinent, occupabitur: etenim hæc Theologia præstat utrumque, & pro argumenti diversitate *Speculativa* dicitur, & *Moralis*. Mysticam porrò nominamus illam, quæ non in sola contemplatione versatur, sed in Deum dirigit cordis affectum: de qua possumus ea verba Davidis usurpare Ps. xi. 7. *Eloquia Domini eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septulum.*

7. Ratione autem argumentorum, quæ Theologo pertractanda sunt, dividere Divisio ultæ possumus Theologiam in Polemicam, & Adiaphoram. *Polemica*, idest bellatrix, ea est, qua cum hæreticis, ceterisque fidei hostibus sive in dimendis Controversiis interlogiam Dei, Fideles & Etherodoxos tota versatur. *Adiaphoram*. *Polemicam*, & *Adiaphoram*. *Beatorum*, *ac viatorum*. *Dogmaticam* ego quidem illam appello, quæ Patrum placita, sententiasque ad trutinam revocat; quippe *Dogma* idem est, ac scitum, vel decretum, etiam si *Polemicas* Theses sermonis usus & consuetudo *Dogmaticas* indiscriminatim denominet. *Adiaphoram* autem dico, quæ absque fidei discrimine, errorisque periculo exercitationis causa inter Doctores exagitatur, ut cum de suis distinctionibus Scoti, ac Divi Thomæ discipuli di gladiantur. Denique ratione subjecti dividi potest Theologia in Theologiam *Dei*, *Beatorum*, *ac Viatorum*, quæ præculdubio satis solo nomine comprehenduntur. Atque hanc Theologiam partitionem si quis minus aptam arbitrabitur, alteram fortasse meliorem excogitet proprio marte, vel consulat initio sui Apparatus Petrum Annatum.

C A P U T II.

Nun Scholastica Theologia, quæ Dialecticam in usum assumit sit penitus abjicienda?

S U M M A R I U M.

1. 2. Hæretici fermè omnes in Scholasticam Theologiam conuoliosè debacchantur.

R. P. Berii Theol. Tom. I.

3. Cur hæretici nostræ Cathedras parvipendant?

A 2

4. 5. 6. Theo-

4. 5. 6. Theologo usum Dialecticæ summo-
perè esse utilè probatur ex S. scriptura,
sanctis Patribus, & ratione.
7. Theologi Dialecticæ utentes non sunt fal-
laces, & capiōsi.
8. Dialecticæ usus est S. Paulus, imò & Chri-
stus, & SS. Patres passim.
9. 10. 11. 12. Philosophiam naturalem plurimū
etiam conferre Theologo, probatur
ex S. Scriptura, SS. Patribus, exemplo, &
rationibus,
13. 14. Theologum non debere naturali solum-
modo duci Philosophia, sed illam in obse-

quium fidei captivare, innixum divinis re-
velationibus, probatur ex SS. Patribus,
& ratione.

15. Scholastica methodus Petri Rombardi non
est necessaria absolute, valde tamen utilis,
& accommodata.

16. 17. 18. Theologia scholastica est utilis, ne-
cessaria, & ad profligandas hærefes fidem
que servandam aptissima. Comprobat hoc
Auctoritas summorum Pontificum, ac
Doctissimorum, sanctissimorumque viro-
rum usus.

perbè, qraesertim Itali, in Theologiam
disputantes infilant. Quam Scholarum
invidiam longa querimonia adauget
Erasmus afferens, in quæstionum nostrarum
delectu plurimas offendit supervacaneas,
& satius esse ad benè, beateque
vivendum Deum humili religione diligere,
quam de ipsis natura, ac per
lonis plura operofa inquisitione tractare.
Ad ejusmodi criminationem prioniores vi-
dentur moderni Scriptores, qui cum nu-
dam, ac subtilem physiologiam, quæ
penè nos haec tenus obtinuit, cachinnis ac
risu excipiunt; tum hanc differendi me-
thodum damnant, exercitationes despiciunt,
vocabula, quorum fortè signifi-
cationem ignorant, barbarismos censem
latinitatis. Non obscuræ sunt in hujus-
cmodi commentationibus Conflanti
Grimaldi lucubrationes; quas literato-
rum horum judicio probatas damnat
Magistra veritatis Ecclesia.

Ego quidem causam, cur id genus
hominum nostras parvipendant cathe-
dras, mihi videor divinare. Nam vel nostras ca-
de Sectariis loquimur ab Ecclesia alienis, thedras par-
vel de Catholicis viris, qui in Scholasti-
cos communi quodam odio feruntur.
Sectarii nollent nos ad evitanda ipsorum
sophismata instructos, sed in ratiocinando
difficiles, quo majori conatu ac dolo
ea, quæ profitemur, dogmata impete-
rent; unde traditur dixisse Bucerus,
Tolle Thomam, & dissipabo Ecclesiam:
dignissimi, quos Dominicus à SS. Tri-
nitate de Theologicis disciplinis opti-
mè meritus, libr. 2. Biblioth. sect. 1.
cap. 3. comparet Philistæis, qui de-
victis ad Gabam Hebrais prohibue-
runt, ne deinceps fabros ferrarios ha-
berent, auctore lib. 6. Antiquit. cap. 7.
Josippo, ut soli possent contra hostes
lanceas, gladiosque tractare. Hi verò
duplici de causa in subtiles, & acutas
disputationes declamant; quarum una
est, quod experimentalis philosophia im-
pensus navantes operam remotiora à
sensibus vix delibarunt; altera quod di-
cendis in foro contentiosis incumbunt
orationibus, sermonisque fucum ubique
expetunt, ignari gravissimum auctorem

Cle-

1.
Hæretici fer-
mè omnes in
Scholasti-
cam Theolo-
giam debac-
chantur.

IN SCHOLASTICAM THEOLOGIAM,
quam diximus Dialecticæ usum ac
philosophicam methodum differendo
complecti, contumeliosis verbis ac di-
steris hæretici ferè omnes debacchan-
tuntur. Opponebat olim Augustino Cres-
conius Grammaticus, quod & ille Dia-
lecticus esset, ac in Fidei quæstionibus
disputandi artem adsumeret, ut refert
idem Sanctus Doctor lib. 1. cap. 13.
Novatores quoque ut eam omnino per-
derent, nullum non lapidem moverunt; nam Wiclephus in articulis à Synodo
Constantiensi damnatis asseruit Universi-
tates & studia Theologorum, quorum
gymnasia Castra Cainitica nuncupabat,
eo modo Ecclesia prodesse, *sicut prodesse
diabolus*. Et Lutherus lib. 2. de abrog-
ganda Missa nostrorum Scholas lupanari-
bus comparat, appellatque D. Thomam
phialam iræ Dei. Joannes Calvinus in
suis Institutionibus hæc audacissimè eru-
ctat: *Tota Paparūs Theologia immane
est chaos, & horribilis labyrinthus, quia
neglecto Christo sibi insanis, & ventos
speculationibus indulget.* Pari audacia
in sua Apologia Philippus Melanchthon
ait Lutetia Parisiorum natam esse profa-
nam Scholasticen, eaque admissa ob-
scuratum Evangelium ac Fidem extin-
ctam. Eo autem devenerunt Witem-
bergenses Hæretici, ut anno 1520. Scholasti-
corum libros feretro impositos sacras
desuntorum celebrantes vigilias magna
ministrorum populi frequentia ad
medium deferunt urbem, ac in arden-
tem rogum projicerent, ut in Appendice
ad Naucleri Chronicon refert Surius.
Qua impia improborum hominum indi-
gnatione satis, superque appetit, quanto
animi odio & veteres, & recentiores
hæretici communionis Romanæ Theolo-
gos, quos dicimus è Schola, prose-
quantur.

2.
Veterior de-
bacchatio
hæretico-
rum.

Connumerandus est his Nicephorus
Gregoras, qui circa annum 1328. flo-
ruit, Andronico Juniore imperante, &
in Latinos iniquissimus non tantum in-
vehitur, quod ex Petri successione arro-
gent sibi Primatum, sed etiam acriter
illos reprehendit, eo quod temerè ac su-

Clementem Alexandrinum in I. Stromateon monuisse, neque probandum esse ciborum apparatum, in quo plura sunt condimenta, quām quae parata sunt ad alendum, neque scitum esse sermonis usum, qui oblectandis potius, quām juvandis auditoribus servit. Sed ne videamus cultum, ornatumque in Theologis nostris damnare, nimumque futilibus argutationibus indulgere, exponam modō, quodnam ferendum sit in hac dissertatione judicium.

Propositio I. PROPOSITIO I. Theologo usus dialektice summoperē est utilis, ac necessarius.

4. **Probatur** Theologo usum Dialeticae sum- moperē esse sophismata, ac interroganti de his, quae uilem I. ex profitemur, congruam veramque rationem reddere. At hæc omnia suppeditat ars dialektice, qua nexus argumentorum, sermonum versutias, & oppositionum indicat solutionem. Est ergo viro Theologo dialektice usus apprimē necessarius & utilis. Priorem propositionem tradunt expressè divinarum oracula Scripturarum; nam Apostolus affirmit opus esse, ut Ecclesiarum Rectores fidelem sermonem amplectantur, ut exhortari possint, & eos, qui contradicunt, arguere, quoniam, inquit in Epistola ad Titum cap. I. v. 11. *multi sunt docentes, quæ non oportet.* Et Petrus Epistola I. cap. 3. v. 15. *vult nos paratos esse ad satisfaciendum omni poscentiationem de ea, quæ est in nobis, spe; nimirum Apologiam exhibere, si quis à nobis caussam poposcerit Religionis.* Debemus etiam, ut hortatur Sapiens cap. 8. v. 8. *scire versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum.* Quod vero hæc omnia ad munus pertineant dialektice, satis constat.

5. **Probatur** S. Clemens Ale- xandrinus in 6. Strom. scribit: *Sepimen- tum est dialektica, ut ne à sophis- tis veritas conculcetur.* Basilius in Caput I. If. *Facultas dialekticae muri instar est dogmatibus, quod ea non finit facile diripi, & quorundam incusione patere.* Gregorius Nazianz. Orat. 20. summis laudibus Basiliū ipsum extollit, quod apprimē calceret dialecticam, in eaque adeo præstaret, ut iis, qui cum eo disputabant, facilis esset ex labyrintis seje extricare, quām argumentorum ejus liqueos effugere. Ambrosius in cap. 5. *Lucæ: Quæ sunt Apostolorum, quæ laxari jubentur, retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam Orationis*

finis, & disputationum recessus, qui eos, quos ceperint, non amittant. Atque ne singulos commemorem, S. P. Augustinus, cuius in II. Libro de Doctrina Christiana cap. 31. hæc sunt verba: *Disputationis disciplina ad omnia genera quæstionum, quæ in literis sanctis sunt, penetranda & dissolvida plurimum valet.* Tantum ibi cavenda est libido rixandi, & puerilis quædam ostentatio decipiendi adversarium. Ex quibus Patrum testimonii istud contexitur argumentum. Ea facultas Theologo perutilis est, ac necessaria, quæ est contra impugnatores sepimentum veritatis, & muri instar universis dogmatibus, & quæ à doctissimis, sanctissimisque viris commendatur, ac valere plurimum dicunt ad omnium quæstionum genera. Talem esse artem disputandi, seu dialekticam asserunt Sancti Patres. Hi igitur artem istam perutili viro Theologo judicant, ac maximē necessariam.

Tertio loco propositio demonstratur ratione. Dialectica duo præstat, disputandi peritiam, qua absque erroris peritio uno ex alio deducitur, & notitiam sophismatum, qua adversariorum tela retundimus. Atqui utrumque munus exercere debet Theologus, qui & theses suis ex fontibus profert, & Atheorum, damnatorumque hominum declinat argutias. Ei ergo erit pedissequa ars disputandi. Urget hoc argumentum contra Cresconium Grammaticum S. P. lib. I. cap. 13. ubi ait: *Quid est enim aliud dialektica, quam peritia disputandi? Quod ideo aperiendum putavi, quia etiam ipsam mibi objicere voluisti, quæ Christianæ non congruat veritati, & ideo me doctores vestri velut hominem dialecticum meritò fugiendum potius, & cendum, quām refellendum, revincendumque consuerint. Quod cum tibi non persuaserint, nam te adversus nos etiam scribendis disputare non piguit; tu tamen in me dialecticam criminatus es, quo falleres imperitos, illosque laudares, qui disputatione mecum congregari noluerant. Sed tu videlicet non dialecticauteris, cum contra nos scribis? Ut quid te ergo in tantum disputandi periculum projecisti, cum disputare non noveris? Aut si nosti, cur dialecticus dialecticam criminari, ita vel temerarius, vel ingratus, ut aut imperitum, quæ vinceris, non refraines, aut doctrinam, quæ juvaris, accusas? Utuntur quippe non semel contra nos disputationibus iidem Hæretici, qui in disputando peritiam criminantur. Et Arnobius Junior in confictu objiciunt Serapioni, quod in dialecticum sophisma prorumperet,* A 3 ita

ita occurrit: dialecticum sophisma duas facies recipit; & ut verum probetur quod adstruitur, & non verum ex aliqua parte arguatur.

7.
Theologi
Dialectica
utentes non
sunt fallaces,
& captiosi.

Postremo contra eos, qui Theologos dialectica utentes, tanquam fallaces & captiosos admonent esse vitandos, ita ex Augustino argumentor. Paulus Apostolus cum Stoicis, qui certissimè dialectica arte pollebant, non semel contulit; vel ipse dialecticus erat, vel, si non erat dialecticus, & Christiano homini dialectici sunt evitandi; ergo ipse à dialecticis se subduxisset, quod non fecit. Si fecit & ipse dialecticus; ergo non est dialectica, tanquam vitium in Theologo viro redarguenda. Stoici certè, inquit citato lib. cap. 14. S. Pater, maxime dialectici fuerunt: cur Apostolus Paulus, ne conferrent cum illo, non eos cautissimè devitavit, & vestros Episcopos laudas, quod nobiscum velut cum dialecticis nolint babere sermonem? Aut si & Paulus dialecticus erat, & ideo conferre cum Stoicis non timebat, quia non solum acutè disputabat sicut & illi, sed etiam veraciter, quod non illi; jam cave cuiquam dialecticam pro crimine objecris, qua usos Apostolos confiteris. Idem argumentum urget cap. XVIII. ejusdem libri de Christo.

8.
Dialectica
usus est Chri-
stus, Paulus,
& SS. Patres.

In cuius argumenti confirmationem addere possumus exemplo Pauli, imò & Christi, dialectica usus fuisse Ecclesie Patres, prefertim Iustinum in Apologia pro Christianis, Athanasium contra Arianos, Basilium & Gregorium Nyssenum contra Eunomium, Cyrillum Alexandrinum in Dialogis, Hieronymum contra Helvidium, & Vigilantium, sanctissimum denique parentem Augustinum contra Academicos, Manichaeos, Donatistas, & Pelagianos, ut in hujus decursu Operis horum, aliorumque Patrum magna ex Parte construendi argumentis, facile quisque conjicit.

Propositio 2. PROPOSITIO II. Non superfluit, sed viro Theologo plurimum confert etiam naturalis Philosophia.

9.
Philosophi-
am natura-
lem prodeße
Theologo
Probatur, ex
S. Scriptura

Hanc propositionem probo 1. Scripturam Divinarum auctoritate. Sapientia VII. v. 12. Salomon de se ait: *Et latatus sum in omnibus, quoniam antecebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.* Et quænam hæc Sapientia fuerit, v. 17. exponens sequitur: *Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram: ut sciām dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & com-*

mutationes temporum, anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgulorum, & virtutes radicum, &c. Paulus etiam ad Coloss. 1. v. 28. *Quem nos annuntiamus, inquit, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, Divina nemppe, & humana.* Unde sic arguo, Verus Deus procul dubio utilia docet, nec unquam ipse vanam ac perniciosa scientiam rationalium hominum menti indidit: utiliter quoque ad homines perficiendos ea adsumitur sapientia, quam proprio usu Apostoli commendarunt. Sed Deus bonorum omnium Largitor etiam naturalem rerum notitiam docuit Salomonem, eamque Paulus in corripiendis, formandisque neophytis adhibuit. Ergo hæc Theologo non vanaria crit, & noxia, sed perutilis, & accommoda.

Secundò afferro Sanctorum Patrum momenta. Clemens Alexandrinus lib. Probatur ex 1. Strom. docet. *Philosophiam ante Do-
mini adventum Græcis ad iustitiam fuisse necessariam; nunc autem ad Religio-
sam pietatem utilem esse, eò quod prævia quædam eruditio sit iis, qui fidei per de-
monstrationem fructum colligunt: rur-
sus, philosophiam ipsam ad sapientiam comparandam conducere.* Plura ex Cle-
mente colligit Canus lib. ix. de loc. Th. cap. v. ac Petavius in Prolegomenis cap. IV. Accedit Hilarius, qui lib. 12. de Tr. ait: *Fidem non nudam Apostolus, atque inopem rationis reliquit: quæ quamvis potissima ad salutem sit, tamen nisi per doctrinam instruatur, babebit quidem inter adversa tutam refugiendi recessum, non etiam retinebit constantem retinendi securitatem, eritque ut infirmis sint post fugam castra, non etiam ut arma habentibus adsit interrita fortitudo.*

Ulterius sic ab exemplo argumentor. 11.
Philosophica, naturalique ratione, & Probatur
Christus, & Apostoli, maximique Ec-
clesiae Doctores sèpè sèpius, veritatem
firmarunt: non est igitur Theologis Philo-
sophiæ usus interdicendus. Ant. pr. 1.
Christus Dominus Matth. xxii. v. 20. ex
imagine numismatis infert Cæsari sol-
vendum esse tributum. 2. Paulus Ep.
1. ad Corinth. cap. 12. probat, non opus
esse, ut omnes in Ecclesia omnium gra-
tiarum genere, ac scientiarum munere
pelleant, quod in unoquoque corpore
diversa sint membra, quorum singula
suam habent energiam: nam: *si totum
corpus, inquit v. 17., oculus; ubi audi-
tus?*

tus? si totum auditus; ubi adoratus? &c.
3. Gregorius Thavmaturgus eruditum de anima conscripsit volumen solis Philosophicis argumentis compaetum rogatus à Tatiano, quem sic alloquitur: *Tatiani, præstantissime Tatiane, ut cum efficacibus argumentis, sive demonstrationibus, sermonem, atque disputationem de anima tibi conscriptam mitterem, eaque in re nullis scriptuarum uteret sermoniis.* Athanasius sacrilegos homines, qui ex divinitatis doctrina cauponariam exercebant, redarguit, ut in Orat. de ejus laudibus narrat Nazianzenus, *textu flagello, & probabilibus argumentis ad persuadendum accommodatis.* Origenes studia Philosophia detrectantibus, ut scribit Euseb. Historia Eccl. lib. vi. cap. 15. reposuit se naturalibus scientiis sedulam dedita operam, sed faciem sibi prætulisse Apostolicos doctores Panthænum, Heraclam, aliosque. Didymus de se in suis ad Ecclesiasten Commentarii fatetur Grammaticæ, Rethoricæ, ac Philosophia operam non exiguum navasse; ac de postremo ait: *Nec nimis adeunda Philosophia est, ut facilis suppetat demonstrationum facultas in iis, quæ contraria videntur.* Quod de Didymo narrat etiam in VIII. Hist. tripart. cap. 8. Theodoretus. Augustinus denique, ut Melitonem, Justinum, Lucianum, Damascenum, aliosque innumeros prætermittam, nonne lib. xix. de Civit. Dei cap. 4. & in toto Opere Imperfecto contra Julianum, ex morte, hujusque vita miseriis demonstrat Originale peccatum ab Adæ posteris contrahi? Christus ergo, ac PP. quod demonstrandum erat, etiam philosophia, ac naturali ratione plura ad fidem moresque pertinentia confirmaverunt.

12. Postremo nonnullas hujus assertationis rationes producam. Harum prima sit: Theologo frequenter occurrit, ut hæc vocabula Generatio, Processio, Hypostasis, Libertas, Natura, aliaque plura, quæ partim sermonis usus, partim vero hæreticorum invexit versutia, usurpare debeat ratiocinando: Atqui horum notionem ideamque suppeditat philosophia: Ergo hæc illi multum affer commodi, & ancillatur. 2. Cuique ut ad fidem veniat, exhibenda sunt, quæ illi videntur familiaria; ut Paulus in medio Areopagi ex ipsa aræ inscriptione occasionem arripuit nunciandi Evangelium, neque cum Epicureis ac Stoicis disserere detrectavit, prout Actor. narrat historia cap. xvii. v. 17. & 23. factus Hebræis Hebræus, Philosophus Philosophus, ut omnes lucifaceret: At etiam Theolo-

gus congregandi debet aliquando cum acutissimis Philosophis, qui solius ratio nisi ductu reguntur: Congruum est ergo, ut eos naturalibus, physiisque argumentis alliciat, ac trahat. Supernaturalis scientia, et si philosophiam supergreditur, huic tamen non adversatur; fides etenim rationem supererat, non evertit: Ergo si contra doctrinam Salvatoris hostes physiis insurgant argutationibus, debent naturali Scientia retundi, ostendendo huic eandem Christi Doctrinam non esse contrariam. Audias Clementem Alexandrinum in I. Strom. *Porro Græcaphilosophia ad Doctrinam Salvatoris accedit, non potentiorem facit veritatem, sed sophisticam adversus eam impressionem imbecillum reddens, propulsansque dolosas contra veritatem infidias, congruens vineæ sepimentum, & vallum dicitur.*

PROPOSITIO III. Non debet Theologus naturali solummodo duci philosophia, sed illam in obsequium fidei captivare revelationibus divinis subnixus.

Assertum istud, quod maximè notari vellem, eo namque præcipua corrunt objecta adversariorum, probo I. ex Sanctis PP. Joannes Damascenus Dialogorum primo ait: *Porro decet Reginam ancillarum quarundam uti ministerio. Accipiamus igitur doctrinas istas tanquam veritatis famulas, & impietatem, que tyrannico dominatu sibi eas usurparerat, procul amandemus: neque bono malè utamur; nec ad circumveniendos simpliciores convertamus artem illam disputandi.* Ac S. Pater Augustinus Epist. ccxxii. iteratò monet. *ut in quibusdam rebus ad doctrinam salutarem pertinentibus fides præcedat rationem.* Cyprianus pariter in lib. iv. Commentariorum ad Joannem, *Post fidem, inquit, cognitio sequitur, non illam antecedit.*

Deinde probatur ratione. Etenim discursus Theologicus, ut scribit Quæst. I. Probatio art. 2. Gregorius noster Ariminensis, ex ratione, cui ceteri omnes assentuntur, constat ex revelationis propositionibus, vel falso ex altera hujusmodi. Debent enim alia esse principia Theologiae naturalis, alia supernaturalis, atque, ut docet Magister Sententiarum in Prologo, Fides nostra Davidice turris clypeis communiri: Atqui Theologus principiis naturalis philosophia hæret tantum, quando asserta arguento à sola ratione petito corroborat: Ergo si Philosophiae tantum insit, nunquam Theologico procedet discursu.

PROPOSITIO IV. Scholastica methodus, ad quam Petrus Lombardus Theologiam revocavit, non est absolutè negcessaria,

cessaria, benè tamen perutilis, & accommoda.

15.

Constat prima pars; siquidem ante Magistrum pluribus scaculis Fides perseveravit, floruit maximè virtus, Patres Orthodoxi quamplurimos Hæreticos confutarunt, quamquam non erat præsens methodus Theologicas res pertrandi. Constat etiam altera pars; quippe optandum est, ut in tradendis disciplinis confusio, quantum fieri potest vitetur, agendo primum de natura & existentia objecti, deinde de ejus proprietatibus, & consequenter de reliquis ad idem spectantibus, singula ad certa capitula revocando: Sed hoc præstat Scholastica methodus: Ergo, &c.

Propositio 5.

PROPOSITIO V. Theologia Scholastica, quidquid reclament nebulones, est utilis, necessaria, & ad profligandas hæreses, fidemque servandam aptissima.

16.
Probatur ex oraculis scripturarum.

Sequitur assertum ex dictis, ac ostenditur primum: Vera Scholastica Theologia ea est, quæ ad oracula Scripturarum ad Apostolorum traditionis, ad antiquorum testimonia Patrum addit pro arguendis erroribus, ac veritatibus confirmandis aliqualem usum dialeticæ: quæ nititur quandoque naturali philosophia, ut sapientes fidei lumine destitutos sibi captivet, & in obsequium veritatis devinat: quæ demum differendo non vagatur inordinatè, ut facere cogebantur antiqui modò unum dogma, modo alterum, cum variis errores insurgerent, vindicando; nam ego istam de Theologia ideam habeo, quidquid contendant, qui in frivilis, minimisque præcipuum operam perdunt. Sed dialeticæ in unaquaque scientia apprimè requiritur, ut appareat ex priori propositione: naturalis philosophia, ut ostendi propositione secunda, à Theologo jure adhibetur; atque recta methodus, præterquam, quod accidentaria est, nec scientia naturam immutat, ut dicebam nuper, scilicet propositione precedenti, à cordato viro rejici non debet. Ergo Scholastica Theologia utilis est, necessaria, & ad fidem juvandum idonea.

Comprobatur Conclusio Summorum Pontificum auctoritate; nam Urbanus

IV, Innocentius VI, & Joannes XXII.

17.
Probatur auctoritate Ss. Pontificum.

Summam D. Thomæ plurimùm commendaverunt, ut videre potes apud Contensonium in illius doctrinæ defensione, & Eminentissimum Gotti Quæst. I. dub. III. §. 2. num. xiv. Innocentius IV. mandavit Alexandro Alensi ut Summam Theologicam ederet, quam Alexander IV. suo probavit diplomate. Sextus V. in Bulla, in qua D. Bonaventuram connumerat eximiis Ecclesiæ Doctoribus, ait: *Hujus tam salutaris Scientiæ cognitio, & exercitatio semper certè maximum Ecclesia adjumentum afferre potuit, sive ad Scripturas ipsas verè, & sanè intelligendas, & interpretandas; sive ad Patres securius, & utilius perlegendos; sive ad varios errores & hæreses detegendas, & refellendas . . . .* Quantò igitur magis illi, id est Hæretici, banc munitissimam Scholastica Theologiae arcem oppugnare, & revertere conantur, tanto magis nos decet hoc invictum Fidei propugnaculum defendere, & hæreditatem Patrum nostrorum conservare, & tueri. Magnificè pariter hanc Theologiam extollit Conc. Lateranense IV. damnans ejus impugnatorum Abbatem Joachimum: Viennense Concilium de parvolorum Baptismo: & Sacra Tridentina Synodus sess. 5. de Reform. cap. 1. ubi præcipit ut hujus Theologiae instituantur Magistri indicta præbenda ac stipendio.

Tandem quis sibimet persuadeat intulim esse scientiam tanto labore à Viris doctissimis, ac sanctissimis comparaviris doctissimis. cujus totu terrarum orbe viget usus; quam universæ celebriores Academias profitentur; & qua in dies clarissimorum Virorum exercet ingenia? Erit ergo Theologia Scholastica, ut quidam ait apud Franciscum Heno quæst. VII. concl. Ecclesiæ lumen, Fidei columen, trutina veritatis, errorum clava, fulmen hæresum, fax mysteriorum, & Catholicæ doctrinæ lapis lydius. Fortasse vellent Theologi, ut acerbiori stylo facultatem suam vindicassent, ac detractoribus vicem reddidissent; sed frugi scriptori, qualem me esse desidero, est à loquacitatis libidine temperandum.

C A P U T III.

Solvuntur ea, quæ contra Scholasticen objiciuntur.

S U M M A R I U M.

1. 2. 3. 4. Adversarii ex S. Scriptura, Ss. Patribus, exemplis, & hæretum portentis probare conantur, Philosophiam, humanamque sapientiam nobis interdic.

5. 6. 7. 8. 9. Solvitur objecatio.

10. Probare nituntur adversarii, Theologiam Scholasticam fidei Catholicæ aduersari.

11. Satisfit objecioni.

12. Scho-

12. Scholasticis obicitur, quod inter se non convenient; sed in rebus etiam ad fidem pertinentibus scandalosa contentione differant.
13. Solutio objectionis.
14. Dicitur, turpilla vocabulorum barbarie: *entitas, quidditar, opus operatum, materialiter, formaliter &c.* Theologiam suo nitore, ac puritate expoliari.
15. Solidè ad hoc responderet.
16. Obicitur, nullum argumentorum genus afferre utilitatem in divinis rebus explicandis.
17. 18. Expediuntur obiecta.
19. Reprobant adversarii modum Scholasticum ob ejus novitatem.
20. Solvitur obiectio.
21. Scholastici plures quæstiones metaphysicas apud priscos Ecclesiæ Patres inauditas afferunt.
22. Enervavit objectum.
23. Scholastici plura inutilia, futile, ac propemodum infana afferunt.
24. Ostenditur contrarium.

Objectiones
contra Scho-
lasticen.

È à modò, quæ contra vindicatam haec tenus Theologiam ab ejus impugnatoribus opponuntur, sunt diuenda: quorum aliqua solam philosophiam perstringunt; aliqua vero in methodum, rationemque Scholasticorum invehuntr. Sunt autem ista.

Opp. I. Philosophiam, humanamque Objectio ex sapientiam nobis sacri libri interdicunt. Ss. scriptura. Ergo huic nihil est operis impendendum.

Prob. ant. Nam Ecclesiastes cap. I. 13. legitur. *Et proposuit in animo meo quæcavere, & investigare sapienter de omnibus, quæ sunt sub sole. Hanc occupationem pessimum dedit Deus filii hominum.* Et Apostolus ad Colossens. II. 8. *Vide-*
te, ne quis vos decipiatur per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Et I. ad Corinth. cap. II. v. 4. *Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibiliibus humanae sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Cujus generis plura in Divinis occurunt literis.

2. Confirmatio ex Patibus. S. Basilius sic libro I. contra Eunomium invehitur: *Hec illum ex mundi sapientia garris, à qua in præceptis abreptus banc sermonis novitatem ingressus est, non est difficile monstrare. Aristotelis enim sunt, ut qui legerunt, testari posse, sermones illi de habitu, & privatione in libro ejus, qui inscribitur Cathogoriarum.* Et infra de iis, qui seculari humanaque reguntur sapientia, exponit illud Psalmi CXVIII. v. 85. *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Confimilia habet Gregor. Nyssenus lib. 2. contra eundem Eunomium, & Cyrillus Alex. Thes. XI. Quid vero de cavenda Philosophia non ait Tertullianus? Is lib. de Præscript. cap. V. dialepticam appellat coactam, duram, versipellem, molestam operariam contentionum, ac artificem destruendi; & demum esse ab Ecclesia eliminandam his verbis affirmat: *Quid ergo Athenis, & Hierosolimis? quid Academia, & Ecclesiæ? quid Haereticis,**

R. P. Berti Theol. Tom. I.

& Christianis? Nostra institutio de portu Salomonis, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate querendum. Viderint qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum Christianismum protulerunt. In libro quoque de Anima non semel clamat, auferendam esse argumentationem. Item Leo Magnus sermone v. de Nat. Abigatur, inquit; terrena rum caligo rationum, & ab illuminata fidei oculo mundane sapientie fumus abscedat.

II. Confirmatur ab exemplo. I. quoniam Apostoli, qui tamen veri fuerunt Theologi, neque Dialecticam, neque ab exempli Philosophiam habuerunt, licet juxta Domini pollicitationem illos Spiritus Sanctus omnem docuerit veritatem. 2. Augustinus disputans contra insaniam Manichæorum, qui gloriabantur se initium, finem, & mundi caussam adinvenerisse, ait lib. I. de Actis contra Feli- cem capi 10. *Non legitur in Evangelio, Dominum dixisse, mitto vobis Paraclitum, qui vos doceat de cursu Solis, & Lunæ. Christianos enim nos facere volebat, non Mathematicos.* Sufficit autem, ut homines de iis rebus quantum in schola didicerunt, noverint propter humanos usus. Ad usum ergo Theologiae humanae rationis doctrinam nihil prodeesse ex Augustino didicimus. 3. Narrat Socrates Historiarum lib. I. cap. 82 quod cum in Nicæa Synodo Dialectici quidam argumentantes omnia turbarent, ita illos simplex quidam Laicus compellavit: *Christus & Apostoli non artem nobis Dialecticam, nec inanem versutiam tradiderunt, sed apertam, ac simplicem sententiam, quæ fide bonisque actibus custoditur.* Quibus dictis assenserunt omnes, & ipsi Dialectici æquiore animo quieverunt. Hinc ista emergit argumentatio: Si Dialectica ac Philosophia Theologo aliquid afferret utilitatis & commodi, has disciplinas docuisset Apostolos Spiritus Domini, eisque Concilia ac Patres insurgentes heres depulissent: Atqui oppositum omnino accidit: Ergo &c.

Rursus confirmatur tertio. A philosophia deteriora haeresum portenta pro- manarunt:

4.
Confirmatio
è portentis
hæresum.

manârunt: Ergo tantum abest, ut Ecclesiæ sit utilis, quin potius ei nocet quammaximè. Prob. antecedens auctoritate, & experimento: Auctoritate, nam Tertullianus lib. de Anima cap. 3. Philosophos appellat *Patriarchas Hæreticorum*: Et cap. vii. de Præscript. hoc discriben statuit Hæreticos inter & Catholicos, quod hi in simplicitate Dominum querant, illi autem inferant *Aristotelem*, qui illis *Dialecticam instituit*. Ambrosius lib. 1. de Fid. cap. 3. & in Ps. cxviii. scribit, Arianos in perfidiam ruisse, quod elegerint disputationum tendiculas *secundum Dialecticam disciplinam*: & S. P. Aug. serm. 81. de Tempore afferit, ciniphes, qui tertia plaga vexârunt Ægyptios, designare Philosophos simul, & Hæreticos, qui verborum stimulis animas terebrant. Accedunt experimenta; etenim Aristotelicus inventis ad exitium, ac pestem abusi sunt Arius, Eunomius, Aetius, ut scribunt Rufinus, Basilius, Gregorius Nyssenus, Epiphanius, & Socrates. Quapropter anno 1204. Philippo Augusto Rege Francorum, Aristotelis Metaphysicam Parisiis damnatam esse, narrat in libro de Gestis Philip. Rigordus. E secta quoque Platonicorum prodidisse omnes ferè superiorum etatuum hæreses Valentini, Marcionis, Manetis, aliorumque nebulous, initio primi libri de Trinitate ostendit Petavius. Auctoritate ergo, atque experimento compertum est singulas hæreses philosophorum tendiculis fuisse consutas.

5.
Solutis obje-
literæ volunt Ecclesiæ Doctorem ido-
nionis 1ma. neum esse ad hortandum, docendum, corripiendum, ad distinguendas versutias sermonum, ac respondendum stultis juxta stultitiam suam. Monent tantum, né ad humanarum rationum momenta Christiana Fides potissimum exigatur: quod & nos præcepimus superiori propositione 111. Itaque ad locum Eccles. repono, Ecclesiasten defelicitate hujus vitæ verba facere, & diligentia creaturarum omnium inquisitione hoc unum evincere, quod omnia vana sint, obnoxia mutationi, ac spiritus afflictio, ita, ut in nullo hujus saeculi bono rationalis hominis vera consistere valeat beatitudo, idque contra eos, qui hanc sive in voluptatibus, sive in affluentia deliciarum, sive in humana locaverunt sapientia. Propterea non dixit *occupationem pessimam esse*, scrutari humana intelligentia cælestem, terrenamque creaturam, sed in ista occupari; idest, tanquam finem illam habere. De quo

loco tum quod apertissimus sit cuique legenti, tum quod dissipitissimè ut cetera omnia, expendatur à Cano lib. ix. cap. 9. satis mihi videor dixisse. Alterum Pauli ex Epist. ad Coloss. immerito in nos detorquent, cùm ibi hortetur fideles, ut caveant ab Epicureorum secta; quæ per inanis fallacias Dei providentiam revertens à vera religione, quam Atheniensis conculcaverat Epicurus, plurimos retrahebat. Expludit ergo Paulus illam dumtaxat philosophiam, quæ adhæret falsis improborum hominum traditionibus. Quod eti vulgari populo Apostolus vetaret philosophiam, non idem iudicium serendum esset de Pastoribus, & Doctribus; quorum non solum est credere, sed etiam reddere rationem possentibus. Enim verò neque nos universis Ecclesiæ membris necessariam dicimus esse Theologiam, sed tantummodo Corpori. Addo, nos Philosophiam eodem fine in Scholis recipere, videlicet, ne quis nos seducat, & decipiat per philosophiam, & inanem sapientiam; facilis enim evitatur jaculla, quæ prævidentur.

6.
Ad 1. Confirmationem dico, Patres illam tantum philosophiam abjecere, quæ soluta naturali ratione arcana fidei scrutatur; necnon fallacem Dialecticam, quæ tricis & sophismatibus ingenia implicat tardiora. Et meritò, cùm nata vix religione, Christiana Fides Paganos habuerit irrissores, hostesque implacabiles Hæreticos, qui in eam Platonis & Aristotelis nefaria dogmata inducere tentaverunt ex horum philosophorum officina prodeentes. Ceterum Philosophiam, & Dialecticam ancillam fidei, & veritatis indagatricem non semel commendaverunt, quippe qui optimè reverant esse contra sophistas veritatis pimentum. Basilius ergo, Nyssenus, Cyrilus eo pacto loquuntur contra Arianos, qui per ideam humanæ generationis Divinum Verbum creatum esse temere contendebant; statuebantque, ut ait lib. 1. de Fide Divus Ambrosius, *Omnem vim venenorum suorum in Dialectica disputatione*. In eo sensu ait Leo Magnus illuminata fidei oculum non esse fumo mundana sapientiae offuscandum. Facillimum est ergo veteres inter se conciliare, si dicamus reprobari ab illis usum Philosophiae tanquam pestilentem, ac noxiū, quando sola credendi ratio in humana ratiocinatione concluditur; & cùm ad circumveniendos rudes callida, & versuta Dialectica identidem usurpatur: non verò procul amandandas esse mundanas disciplinas, cùm præsidio sunt Religioni, eique tanquam ancillæ deserviunt.

Addam

7.
Confirmatio
solutionis.

Addam nonnulla de Tertulliano, cuius præstîm testimonio inimici Scholastices abutuntur. Is citato libro de Praescript. Philosophos carpit, qui *gloria solius, & eloquentia libidinosi si quid in sanctis Scripturis offenderunt digestum pro instituto curiositatibus ad propria verterunt: qui affectant veritatem, & affectando corrumpunt, qui de una via obliquos multos, & inextricabiles tramites sciderunt; tales enim fuisse illius ætatis Philosophos*, affirmat cap. XLVII. Apologeticæ. Quos ego non philosophos dixerim, sed philodoxos. Et in libro de Anima loquitur contra asserentes, eam esse mortalem, pertinaciter innixos solis sensuum animadversionibus, quibus observabant homines nasci, crescere, & mortalia appetere ad vitam alimenta: cujusmodi erat quidam medicus Soranus nomine; de quo cap. VI. ejusdem libri. At Tertullianum minimè usum improbatæ philosophia satis conflat. Primo quia in lib. de Resurrect. Carnis asserit, quod nos quoque provocant Hæretici philosophari: quibus verbis, ait in Notis ad cap. VII. de Praescript. Jacobus Pamelius, *necessarium esse aliquam Philosophia scientiam sati* indicat. Deinde in eodem libro aperte se exponat, ubi ait: *Est quidem & de communibus sensibus sapere in Dei rebus, sed in testimonium veri, non in adjutorium falsi: quod sit secundum divinam, non contra divinam dispositionem; quædam enim & natura nota sunt, ut immortalitas animæ, &c.* Præterea Tertullianus ipse disputans contra Marcionem probat, dñi non posse duo summa magna, quia hoc est esse summum magnum par non habere: probat lapsum hominis Deo non esse imputandum, quoniam Deo Coeternam esse bonitatem apparet ex universi factura: probat materiam non esse Deo Coeternam, quia is debet esse causa omnium, ut illum Deum confiteri possimus. Immortalitatem verò animæ nonne demonstrat in libro de Resurrect. Carnis ex Platone, ex communibus sensibus, ex hominum conscientia? Invehitur ergo in eos tantum, quibus nulli assentiri dogmati libet, quod humana ratione non capit; vel qui ventosa sapientia auram captant, & circumveniunt simpliciores, homines non solum fidei, sed etiam Reipublice perniciosissimi, expulsi olim à Thebanis, à Spartiatis, ab Argivis, ut idem Tertullianus scribit in suo Apologetico, atque imperante Domitiano ab ipsa Roma, ut refert Eusebius in Chronico.

Ad 2. Confirmat. Resp. nullo ex ad-
R. P. Berti Theol. Tom. I.

ductis momentis improbari in Theologo physiologiam. Nam primum ab exemplo Apostolorum in Adversarios retor- quetur. Apostoli non fuerunt Grammatici, non eloquentes sed ex tempore ad Philosophos ac Tyrannos revincentes sapientissimè loquebantur. Ergo si exemplum placet Apostolorum, ignorare debemus Grammaticam, esse barbaros, & repente colloqui, implentes in nobis promissum Christi, Matth. x. v. 19. *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.* At non valet in nobis exemplum Apostolorum; nam illis omnia divinus Spiritus suggerebat: nos autem sumus hoc peculiari munere destinati. In secundo, ac tertio non est cur diutius immoremur; nam Augustinus jure reprehendit Felicem Manichæum; cùm nihil pertineat ad Christianam Fidem, de qua cum hæretico disputat, esse Mathematicum, & siderum cursum metiri: & Socrates loquitur de quibusdam dialecticis, qui licet Scripturarum auctoritatem reciperent, spretis divinis literis, solis paralogismis conabantur adstruere Filii Divinitatem.

Ad ultimam Confirmat. dist. ant. A 9. philosophia promanarunt hæreses, cùm aliqui sacras literas, ac traditiones arte dialectica tentarunt convellere, & credendi regulam in sola humana sapientia constituerunt; conc. E philosophia hæreses derivarunt, quum posita in divinis revelationibus ratione credendi, humanis disciplinis usi sunt in fidei præsidium ac fulcimentum, neg. Jam habes, quid respondeas ad utramque hujus antecedentis probationem. Tantum nota, Magdeburgenses inter Tertulliani errores collocare, quod affirmaverit, ex philosophia ortas hæreses; ut observat Pamelius in Notis loc. cit. Sed nos Tertullianum, aliosque commodius interpretamur.

Secundò respondeatur, Hæreticos abutiam Scriptura sacra, ut scribit Hilarius ad Constantium Augustum: *Nemo hæreticorum est, qui se non secundum Scripturas prædicare ea, quibus blasphemat, mentiatur; & tamen sacras literas noxias, & inutiles esse nullus dixerit.*

Opp. 2. Scholastica Theologia Fidei Catholicæ aduersatur. Ergo merito ipsi litem plures intentant. Pr. ant. Scholastices non est certe ad credendum necessaria; neque ad fidem formandam exigitur, dicente Tertulliano de Praescript. cap. 8. *Nobis curiositate opus est post Christum Jesum, nec inquisitione post Evangelium.* Deinde ejus perfectionem minuit, cùm perfectius sit

B 2

8.
Solutio con-
firmationis
2da.9.
Solutio con-
firmationis
ultima.10.
Objectio 2.

fit simpliciter credere, quām veritatem inquirere: unde Cassianus serm. de Fide ajebat: *Quid nibi querere, quomodō verum sit, quod Deus dixit, cūm dubitare non debeam, quin verum sit, quod Deus dixit?* Ad hāc tollit ipsius fidei quodcunque meritum, auctore Gregorio Hom. 26. *Fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum.* Denique removet à Dei cultu, cūm viri docti videantur contemplationi veritatum aternarum minūs dediti, & ad perfectam vitam capessendam parūm idonei. Sed facultas, & ars quæ ad fidem non exigitur, quæ minuit ejus perfectionem & tollit meritum, quæ reddit hominem erga Deum tepidiorem, Fidei censenda est adversari: Ergo, &c.

11.
Solutio.

Resp. nego ant. Ad ejus probat. singulas propositiones distinguo: Scholastices non exigitur ad Fidem, id est, non conductit ad nova dogmata invenienda; Esto. id est, nullo modo deservit ad defensionem, & explicationem eorum dogmatum, quæ sunt tradita; nego. Perfectius est simpliciter credere, quām veritatem scrutari libidine rixandi, & contentionis prurigine, co. ad ipsius Fidei præsidium, & proximorum institutionem, nego. Fides amittit meritum, ubi ratio præbet experimentum rationis, & ubi hoc experimentum quāritur motivo incredulitatis; ut in Thoma, qui noluit credere Christum resurrexisse, antequam vulnera ejus palpasset, & de quo laudato loco sermonem habet Gregorius, id quidem verum est: ubi additur experimentum rationis ad revincendam obsecratorum perfidiam; id falsum est. Viri docti quandoque tepidiores sunt ob doctrinam, quoniam hāc seipsa à Dei cognitione, & amore retrahat; Est propolitio Moliniana sexagesima quarta ab Innoc. XI. proscripta in Bulla, *Cælestis Pastor*, & injuriosa innumeris Ecclesiæ Patribus, qui pietatem ac sapientiam conjunxere; opposita quoque naturali rationi, quæ docet majorem esse Dei amorem, ubi major est Dei cognitio. Removet aliquando à Dei cultu propter cupiditatem, vel curiositatem, cui nimis addicitur; concedo hanc propositionem, & nego consequentiam.

12.
Objecio 3.

Opp. 3. Saltem verum est, quod contra Scholasticos objiciebat Pappus Argentoratensis, Scholasticos ipsos nunquam inter se convenire, atque de rebus etiam ad fidem pertinentibus scandalosa contentione differere.

13.
Solutio.

Resp. Id nobis ab Hæreticis opponi, quod in eos adamussim quadrare compertum est, cūm ad invicem conten-

tionibus pugnant infensissimis, & ex una illorum secta innumeræ statim prodierint; ita ut repeti debeant verba Hilarii ad Constantium. *Periculose nobis, atque miserabile est, tot nunc Fides existere quot voluntates: & tot nobis doctrinas esse quot mores.* Vide de innumeris Navatorum placitis Historiam Variationum Jacobi Bossueti. Nos autem duo quæstionum genera distinguimus, alterum earum, quæ dogmata fidei comprehendunt, coiussimodi sunt, an Deus sit unus, an sit in divinis Personis Trinitas, an Verbum carnem assumpserit; alterum illarum, quæ in utramque partem absque fidei discrimine defendi possunt, veluti quando de virtuali ac formali attributorum divinorum distinctione, de præcipua Incarnationis Dominicæ causa, de simultanea rerum productione altercamur. Neque nos latet, Sanctum parentum Augustinum lib. de Peccat. Orig. cap. 23, scripsisse: *Longè aliter se habent quæstiones istæ, quas esse præter fidem arbitratur, (Cælestius) quād sunt illæ, in quibus salva fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur, quid verum sit, & sententia definitiva suspenditur, aut aliter, quād est, humana, & infirma suspicione conjicitur.* Itaque in iis, quæ ad fidem spectant, quoniam certa nituntur revelatione, penitus consentimus; sed in iis, quæ aicipti harent fundamento, iniquis est, quisquis in nobis unanimem sensum expostulat, maxime dum is in fidei capitibus dissentit ab aliis.

Dices: *Quid sibi vult in pertractandis illa turpis, & lutulenta vocabulorum Objectione barbaries, Entitas, quidditas, opus operatum, materialiter, formaliter, aliorumque plurium, quibus à Scholasticis suo nitore, ac puritate expoliata est Theologia?*

Resp. Et his vocabulis suam subesse ideam, eaque, licet obscuram reddant latitatem, tollere sermonis æquivationem, & planiori via exorta difficultas dirimere. Recordamur scripsisse Augustinum Enarrat. in Ps. 36. *Non timeamus ferulas Grammaticorum, dum tamen ad veritatem solidam, & certiorem perveniamus: & lib. 4. de Doctrina Christiana cap. 11. Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba: tum in lib. contra Adim. cap. 71. Mundanis scriptoribus tota cura de verbis est; nostris de rebus.* Attamen propter eos, qui ad Religionem, optimosque mores trahendi sunt & alliciendi, ornatum delectumque verborum laudamus; quamquam ego eloquentiam nunquam ostensans content-

14.
Solutio.

15.
Solutio.

contentus ero duntaxat, ut, quod intelligo, declaretur. *Quoniam inter se habent nonnullam similitudinem vescentes, atque discentes; propter fastidia plurimorum, etiam ipsa, sine quibus vivi non potest, alimenta condienda sunt;* inquit, S. P. cit. lib. i v. de Doctrina Christiana cap. 11.

16.
Objetio 4.

Opp. 4. Argumentorum tria sunt genera, primum, quod dicitur *demonstratio*, alterum proprium dialecticæ, ac *probabile*, tertium ad decipiendum, id est *sophisma*: Atqui ex his nullum in divinis rebus explicandis afferre potest utilitatem: Ergo debet Theologus omnium argumentorum genera deponere, & argumentantibus Scholasticis nuncium mittere. Minor probatur. Demonstratio propositiones exigit confessas, & certas, quæ sint conclusione notiores, & quæ vel inductione, vel sensibus, vel experientia reddantur manifestæ; quarum nulla in Fidei dogmatibus potest occurrere, eò quod ad contemplandum difficiles sunt rerum divinarum rationes. Syllogismus verò ex opinabilibus, & verosimilibus procedens ad veritatis inquisitionem valde est imbecillis. Atque sophisima, & fallax argumentatio in absurdâ dilabitur, & veritatem minutis ambagibus disficiat: unde elegantissime in Præfat. ad Apoth. ait Prudentius:

Idcirco mundi stulta elegit Deus,

Ut concidant sophistica.

Igitur nulla argumentorum species videtur cum Theologicis disciplinis miscenda. Ita contra Scolasticos irascitur Græculus Scriptur Nicophorus Gregoras.

17.
Solutio.

Resp. nego min. Ad probationem dico, veram demonstrationem exigere quidem principia, quæ conclusione sint notiora; sed minimè opus est, ut hæc notitia manifesta sit sensu, atque experimento; nam ad scientiam per demonstrationem comparandam sat est, si principia nota sint lumine superioris scientiæ, quemadmodum *Prospectiva procedit ex principiis notis per Geometriam, & Musica ex principiis notis per Arithmeticam*, ait D. Thomas qu. 1. art. 2. Porro Scholasticæ Theologicæ principia fide, ac revelatione nota sunt, ideoque demonstrationes poterunt inde deduci. Si verò intendat Gregoras, has demonstrationes Catholicæ Fidei non suffragari; jam congruum in solutione 2. Oppos. habuit responsum. Argumenta vero probabilia proferuntur à nobis vel ad solam veritatis ampliorem confirmationem, vel ad probandum ea, quæ licet salva fide possimus ignorare, utiliter tamen, ut dicam infra, discutuntur. Sophismate deni-

denique non utimur ad implicandos similes, sed ad ipsos compescendos Sophistas.

18.
Solutio.

Contra Gregoram producunt Petavius cap. v. Proleg. & Auctor Bibliothecæ Theologicæ libro 2. sect. 1. Emmanuelem Calecam, qui robustiori oratione contra terticos, qui nolabant processionem Spiritus Sancti à Patre, & Filio argumentationibus concludi, quemadmodum præfato argumento contendit Nicophorus, plura veriora, ac solidiora deponit. Ostendit hunc esse sibi contrarium, quoniam contra argumentationem loquitur argumentando: demonstrat Paulum argumentatione redarguere eos, qui ex rebus aspeccabilibus noluerunt agnoscere Creatorem: usum esse syllogismis etiam Christum Lucæ cap. xi. v. 20. & Matth. cap. 22. v. 32.: reprehendens fore Græcos omnes, qui Processionem Spiritus à solo Patre argutissimè conantur inferre, si nefas est processionem ab utroque argumentis confidere: colloquium denique, & communionem de medio tolli, si à Theologia syllogismi penitus excludantur. Hæc breviter delibavi; propterea quod argumentatio Gregoræ, si firma esset, efficeret istud tantum, non esse Scholasticen veram scientiam, quod cum ex dictis, tum ex sequenti cap. poterit quisque conjectare falsum esse.

19.
Objetio 5.

Opp. 5. Recens admodum est in Ecclesia Scholasticæ; atque, ut ei majorem tribuamus antiquitatem, Divi Joannis Damasceni ætatem nequaquam præcedit. Supervacua est igitur, & ad labefactanda bonorum ingenia illepidè à Philosophorum Commentatoribus est adinventa.

20.
Solutio.

Resp. dist. ant. Nuperrima est, ac junior, quantum spectat ad methodum, ac partium dispositionem, quæ pro Doctorum arbitrio, si ita lubet, potest etiamnum immutari; concedo: est recens ac nova quantum spectat ad ejus dogmata, vel usum, nego; dogmata enim, que propugnamus, perantiqua sunt, & usus ea ratiocinationibus confirmandi, ut dictum est Proposit. 1. & 2., vetustissimum.

21.
Urgetur.

Insurges: Atqui Scholastici opus ac tempus conterunt in pluribus metaphysicis quæstionibus agitandis, quæ apud priscos Ecclesiæ Patres fuerunt prorsus inauditæ.

22.
Objetum.

Resp. Has quæstiones in Theologiam ab ipsis Hæreticis fuisse inductas. Illi Enervatur enim, ut rudes per elementa mundi à veritate traducerent, elegerunt aucupia verborum, ad quæ declinanda necesse inauditæ.

fuit sacram doctrinam pluribus dissertationibus exornari. Insurgentes enim E. G. Ariani, qui, ut scribit Epiphanius Hærel. 76. in disputandi palestra diligenter exercitati in id incubuere, ut divini Verbi rationem nova doctrinæ imagine inverterent, & ejus divinitatem trecentis sophistis argumentis nisi sunt impugnare, Theologos impulerunt, ut de divina, æternaque generatione subtilius & accuratius inquirerent. Idem dicendum est de Sabellianis, Nestorianis, & de Græcis, qui Spiritus Sancti à Filio originem præfracte negantes, in Theologiam disputationes de relationibus, de personarum notione, de principiis unitate, aliisque similibus invexerunt. Quid? nonne ipsi Calviniani, ut Christi Corporis in Eucharistia præsentiam impugnent, ex idea Corporis, quod loci extensione circumscribitur, impossibilitatem illius præsentiae in celo ac in terra demonstrare conantur, provocantes nos ad investigandam corporum, ac specierum naturam? Desinat ergo nos vitreis hisce jaculis laceſſere: quippe didicimus singulas quasque bæreſes intulisse Ecclesiæ proprias quæſtiones, contra quas diligenter defendetur Scriptura Divina, quidam ſe nulla talis neceſſitas co-geret, ait lib. 2. de Dono Perſev. cap. 2. Augustinus.

23.
Instantia.

Infistis: In pluribus occupantur Scholastici, quæ non ſolum inutilia ſunt, verum etiam futilia, ac propemodum infana. Hujusmodi ſunt ſupervacaneæ illæ quæſtiones, quarum plerasque reſenſet ad cap. 1. Ep. 1. ad Tim. Desiderius Erasmus. Videtur ergo in Theologis ventosa illa loquacitas, quæ, ut ait D. Bern. sermone 58. in Cant., *ſterilitatem magis intulit terris, quam fertilitatem*.

24.
Solutio.

Primò respondere possem has quoque quæſtiones plurimū Theologo utilitatis afferre, quatenus ingenium accidunt, & ad polemicam exercitationem juvenes reddunt instructiores. Nam & milites, priusquam ineant cum hoste certamen, instruunt ſe apparenti hostilitate ad bellum; & nautæ, antequām ſe navalii prælio committant,

Tranquillo prius arma lacu, clavumque, levesque

Exq;lorant remos, atque ipsa pericula discunt.

Ita nimirūm Constantino Grimaldo respondet Epift. 1. Aletinus. Bern. verò in eodem libro Serm. 36. ſatius Theologos commendat, dicens: *Non ignor, quantum Ecclesiæ profuerint literati ſui, ſive ad refellendos eos, qui ex adverſo ſunt, ſive ad ſimplices inſtruendos.* Sed, ut liberalis ſim adverſariis; dico Erasmi argumento non impeti Scholasticam, ſed eos, qui plures quæſtiones proſequuntur, quas *nec juvenes portare poſſunt, nec ſenes ferre*, inquit Canus lib. ix. de loc. Th. cap. vii., ubi hæc aliaque Theologorum vitia expolito genere orationis caſtigat. Quamquām in delectu quæſtioneum, quas notat Erasmus, ſunt multæ ad depellendas hereticas cavillationes neceſſariae, ut demonstrat Petavius cap. v. Proleg. num. vi., quales ſunt, an numerus Personarum in Divinis pertineat ad ſubſtantiam, an ad relationem; an potestas creandi poſſit communicari creaturis, an Deus generet Deum, & aliae id genus quamplurimæ. Multas quoque in ludibrium veritatis inſulſis putidisque vocabulis, veluti quum eam quæſtioneum, poſſitne Deus auſumere irrationalem naturam, ita proponit, an hæc propositio Deus eſt ſcarabæus, aut cucurbita, tam poſſibilis ſit, quam hæc, Deus eſt homo. Et tamen is eſt, qui de Colloquiorum utilitate ait: *Indecorum eſt, Theogorum jocari.* Erit qui dicat, mirum non eſt, viuere Theologiam ab Erasmo; qui encomium fecit Moriæ. At ego homini non ſuccenfeo: juſtè enim ab illo Theologorum ordo laceſſitur, ſi tantum jocatur in ocoſias illorum diſceptatiunculas; nec has ipſas tamen ſimpliciter improbat, verūm eos dannat, qui in his ſolis Theologicæ rei puppim, ut ajunt, & proram collocaſt, quique logomachiis, ut *Divus appellavit Paulus, ejusmodi ſic occupantur, ut nec Evangelicas, nec Propheticas, nec Apostolicas literas vaceſt legeſe*: qua moderatione ſeſe excusat in Epift. ad Dorpium. Quod ſi dixiſſet ubique, gratias monenti referrem; neque ullā mordacitate ſugillafſem hominem in ſtudiis ſæpè, multumque verſatum, hoc ſaltem in campo, in quo pro- cax detracitorum Scholasticæ illiberalitas me fecit nimium expatiari.

CAP.

C A P U T . IV.

De iis, quæ in sacræ Doctrinæ Procœmio disputare
Theologi consueverunt.

S U M M A R I U M .

1. Theologia propriè ad scientiam refertur; at non ejusdem rationis cum aliis scientiis.
2. Opponitur, Theologiam non uti principiis per se cognitis. Solvitur hæc obiectio.
3. Theologiam habere obiectum singulare, obiectitur, & respondeatur.
4. Theologia habitus ad praxim simul, & speculationem reducitur.
5. Theologiam non posse participare duas oppositas differentias, obiectitur, & respondeatur.
6. Obiectitur, Theologiam esse practicam, quia ordinatur ad Dei dilectionem. Respondeatur.
7. Licet Theologia principia lumine supernaturale innoteant, autamen illa ad naturales scientias pertinere videtur.
8. Opponitur, Theologiam habere maiorem certitudinem, quam naturalem. Respondeatur.
9. Obiectitur, Theologiam esse supernaturalem, quia est *scientia sanctorum*. Respondeatur.
10. Probatur supernaturalitas Theologiae ex obiecto, & principiis. Solvitur obiectio.
11. Inferitur supernaturalitas Theologiae exinde, quod scientia Beatorum sit subalterna.
12. Theologia sive speculatrix, sive moralis, sive polemica unus est habitus.
13. 14. Proponuntur, & solvuntur obiectiones.
15. Statuitur obiectum Theologiae
16. 17. Afferuntur, & solvuntur obiectiones.

An Theologia habeat rationem scientiæ, an sit practica, vel speculativa; an naturalis; an unus simplex habitus; an obiectum Deus.

Q UAM QUAM probè tueri possum nullas esse supervacaneas quæstiones, in quas Rhetoricales Critici cristas efferunt; attamen ut omnem de me tollam suspicionem, velle de quæstionibus, ut ajebat Erasmus, tanquam pro focis, & aris certare, procemiales uno tantum capite expedio. Hujusmodi istæ sunt, an Theologia veram habeat rationem scientiæ, an ad praxim, vel speculationem pertineat, an naturalis sit, an sit unus simplex habitus, an ejus obiectum sit Deus; quas modò paucis refolvo.

PROPOSITIO I. Theologia propriè ad scientiam refertur; at non est ejusdem rationis cum aliis scientiis.

Probatur Theologiam referri ad Scientiam, non tamen esse ejusdem rationis cum aliis scientiis. Prior pars, quæ est omnium ferè Theologorum, prob. 1. auctoritate S. P. Augustini lib. xiv. de Trinit. cap. 1., ubi de Theologia ait: *Huic scientiae attribuitur illud tantummodo, quo fides salvatrixa gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.* Deinde suadetur ratione: Scientia est habitus constans, qui ratione moveri, ac labefactari non potest: Talis est Theologia: Ergò est scientia. Altera pars, quam propugnat Gregorius noster Ariminensis, Frassenius, ceterique Scotistæ, ostenditur 1. contrà quosdam Divi Thomæ discipulos Angelici Praeceptoris apertissimo testimonio in 111. dist. 33. q. 1. *Si esset aliqua scientia, quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita, non esset ejusdem speciei cum aliis scientiis.* Secundo firmitatur hoc ratiocinio: Nulla scientia, quæ habeat communem rationem cum ceteris, præcipue innititur auctoritati; quippe si auctoritati innitatur, vel ad fidem spectat, vel ad sapientiam com-

paratam ex fide, dicentè Augustino in lib. de Utilit. credendi cap. 21. *Quod intelligimus, debemus rationi, quod credimus auctoritati: Theologia divinæ auctoritati principaliter innixa est: Igitur Theologia non eamdem cum ceteris participat rationem scientiæ.*

Opp. 1. Scientia quælibet ex principiis per se notis procedit: Theologia Oppositio 1. non utitur principiis per se cognitis: Ergò non est ullo pacto scientia.

Resp. Dist. ma. Si ea sit scientia undequaque naturalis, conc. si ea sit, vel in rerum notitia, vel in suis principiis, extra naturalium scientiarum ordinem; nego. Fateor Theologiam habere principia, quæ artem, experimentum, humanamque rationem superexcedunt, quale est Divinum Verbum, sive scriptum, sive oretenus traditum; sed est tamen immobilis in mentis ratio, rectam præferens ac firmissimam cognitionem. Quamvis enim Aristoteles, aliquæ Philosophi scientiam arbitrabantur, cui communis est, ac evidens in principiis intelligentia; hi naturalem descriebant, cuiusmodi potuit eis esse nota. Datur superior scientia nullis ænigmatum invulnus obiecta, tantò scientiæ nomine dignior, quanto non percipit veritatem lumine rationis humanæ, quæ potest errare; sed certitudinem habet lumine divinæ scientiæ, quæ decipi non potest; ut utar verbis S. Thomæ 1. p. q. 1. art. 5. Atque hinc est, quod Theologia neque est Fides, neque cum Fidei habitu incompatibilis. Non est Fides, quoniam hæc immodiæ versatur circa principia Theologiae, divinamque revelationem; scientia vero Theologica erga veritates, quæ ex principiis illis inferuntur. Non est

est incompossibilis cum Fide, quia Fidei habitus non consistit quidem cum naturali evidentiā; benē tamen cum sapientia derivata ex principiis divinitū revelatis.

Oppositio 2. Singulare est Theologicæ facultatis objectum: Sed de singulari objecto non est scientia: Etgo non est scientia Theologicæ facultatis.

Responso. R. dist. ma. Theologicæ objectum est singulare, & unius generis cum rebus creatis variabilibus, contingentibus, & mutationi obnoxii; nego: Singulare est, sed sempiternum ac perpetuum, atque immutabili aeternitate consistens, concedo. Quod si argumentum urgeas de aliquo Theologicæ partiali objecto, dist. min. Non est scientia de objecto singulari, in se ipso tantum inspecto, concedo: prout subest divinæ infallibili revelationi, nego.

Propositio 2. Theologicæ habitus ad primum simul, & speculationem reducitur.

Probatur Ita Theologinostri, ac Thomistæ, nec Theologiam non Juenin, Petavius, Boucat, Hæber, aliique Recentiores, contra Frasen, Heno, ceterosque Scotiftas. Ac probatur 1. auctoritate Augustini, qui cap. ult. Enchiridii, ait: *Omnia præcepta divina referuntur ad charitatem, de qua dicit Apostolus, Finis præcepti charitas: Theologia de divinis quoque præceptis instituit disputationem: Ergo refertur etiam ad charitatem, quæ præcipuum est, ac maximum rationalis creaturæ officium.* Probatur præterea argumentatione Gregorii Ariminensis q. 5. Prologi artic. 4. Aliquis Theologicæ scientiæ actus nullius praxis est directivus, ut demonstratio hujuscem veritatis, Deus est unus, Deus est trinus: aliquis ē contrā ad primum ordinatur, ut disquisitio hujus asserti, Christus collendus est adoratione latræ; in quo exhibetur species adorationis debitæ Christo: Scientia quæ modò contemplatur veritatem, modò dirigit humanos actus, ex aequo refertur ad speculationem, ac primum: Ergo theologicæ scientia ad primum, & speculationem simul reducitur. Et corroboratur propositio. Theologus scrutatur ea, quæ sunt Dei, & prout est Prima Veritas, & prout est rationalis Creaturæ ultimus finis: Deus, ut est Prima Veritas, est terminus altissimæ contemplationis; ut vero est finis ultimus, est Principium, ac regula humanarum actionum: Ergo Theologus inquirit ea, quæ sunt Dei, quatenus objectum est tum speculationis, tum præcōs.

Opp. 1. In eodem objecto reperi

nequeunt duæ oppositæ differentiæ, ejusmodi sunt speculativum, ac practicum. Opponitur 1. Igitur uni, eidemque scientiæ convenire non valent.

Resp. dist. ant. In objecto inferiorum **Respondetur**, scientiarum, quod creatum est ac finitum, & in quo eadem veritas non est simul ratio speculationis, & actionis, transeat: in eodem objecto summo ac divino, in quo permanet scrutanda veritas, & ultimus universorum finis, nego. Vel cum Gregorio nostro idem antecedens distinguo: in eodem objecto relatè ad eundem scientiæ actum; co. comparatè ad varios actus, ac partes; nego.

Opp. 2. Qualiscumque Theologica veritas ad Dei cultum, ac dilectionem **Opponitur 2.** ordinatur: Est ergo Theologia tantummodo practica.

Resp. dist. antecedens: Quæcumque **Respondetur**. Theologicæ pars ad amorem Dei cultumque refertur, excitans pium cordis affectum; concedo: exhibens charitatis regulas, ac præcepta; nego. Fateor universam sacram Doctrinam ad dirigenda virtutum officia multum conferre; non enim ignoro, Augustinum lib. III. de Doctrina Christi. cap. 10. ista proferre: *Hæc omnia ad charitatem nutriendam atque roborandam, & cupiditatem vincendam, atque extinguendam valent: Sed scientia undeque practica ea est, quæ tota, ac natura sua ad usum, & virtus exercitationem refertur, ut ea pars philosophia, quæ dicitur Ethica; ea pars Geometria, quæ traditur problematisbus. Si enim ad constituendam practicam scientiam sufficit animum afficere, atque ad virtutum officia inflammare; jam nulla erit scientia non practica, quum omnis notitia veritatis rationalem voluntatem alliciat.*

Propositio III. Quamvis principia Theologicæ lumine supernaturali **Propositio 3.** innotescant, attamen illa ad naturales scientias pertinere videtur.

Id afferunt omnes ferè Doctores contra Contens. diss. 1. cap. 2. spec. 3. ad naturales & P. Boucat. diss. Praambula art. 3. pertinere concl. 3. ac primò ostenditur: Theologicæ scientia non habetur propter solam notitiam principiorum, quæ sunt divinitus revelata, nam *bac scientia non possunt fideles plurimi, quamvis polleant ipsa fide plurimum*, ut inquit lib. 14. de Trinit. cap. 1. Augustinus; sed propter connexionem illorum principiorum cum assertiōibus inde illatis: neque enim assentimur huic conclusioni, *Christus risus est*, quia Deus revelaverit; sed quoniā connectitur cum isto principio nobis

nobis revelato, *Christus est homo*: Atqui connexio inter principia revelata, & conclusionem indè illatam naturali lumine nota est, ut vel ethnicus hanc possit animadvertere: Ergo naturalis est scientia, quæ per Theologiam comparatur. Ulterius S. Thomas disputans q. 1. art. 2. num *Sacra Doctrina* sit scientia, ait: *Sacra Doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiae, quæ scilicet est scientia Dei, & beatorum*; Sed ex quo Theologiae principia nota sunt lumine scientiae Dei, & beatorum, non consequitur Theologiam viatoris hominis esse Dei, ac beatorum sempiternam visionem: Ergo ex quo principia Theologiae supernaturali revelatione comperta sunt, minimè infertur, ipsam Theologiam esse supernaturalem scientiam. Ad hæc: Acquiritur Theologia naturaliter, humano scilicet ratiocinio, institutione doctoris, discipulorum studio, ac labore: Scientia, quæ naturaliter acquiritur, naturalis est: Ergo naturalis est ipsam scientia Theologiae. Denique: Supernaturalis habitus à Deo infunditur: Habitus Theologiae non infunditur: Igitur habitus Theologiae supernaturalis non est.

8. Oppones I. Notitia perfectior naturali, censenda est supernaturalis: Theologia habet notitiam, & certitudinem perfectiorem notitia & certitudine naturali, Ergo habet notitiam & certitudinem supernaturalem.

Solutio. Resp. dist. min. Et hæc potior certitudo habetur de solis sacræ doctrinæ principiis, circa quæ veratur, fides, & non scientia, conc. Et hæc notitia perfectior, est de connexione horum principiorum cum assertionibus, indè illatis, in quam fertur habitus Theologicus, & non fides; nego: talis enim connexio cognita est naturaliter.

9. Opp. 2. Cum P. Boucat. Legitur Oppositio 2. Sap. x. v. 10. *Dedit illi scientiam Sanctorum*, quod rectè potest intelligi de Theologia, qualis traditur in scholis: Scientia Sanctorum est intrinsecè supernaturalis: Ergo &c.

Solutio. Resp. Hoc loco commemorari visionem Jacob, de qua cap. xxviii. Genesis; quando nempè vidit mysticam scalam, descendentes, & ascendentes Angelos, illique innixum Dominum gloriam. Itaque scientia Sanctorum significat divinorum Mysteriorum revelationem. Est & Sanctorum scientia illa, de qua Job cap. xxviii. v. ult. *Ecce timor Domini, ipsa est sapientia; & recedere a malo, intelligentia.*

R. P. Berti Theol. Tom. I.

Opp. 3. Contens. Theologia habet objectum supernaturale, qui est Deus, ut à fide cognoscitur; neque aliis principiis, ac motivis per se utitur, quam supernaturalibus Fidei articulis: Erit ergo supernaturalis & ipsa.

Resp. dist. ant. Et ipsum objectum, principia, & motivâ supernaturalia spectantur à Theologia immediatè ac proximè, ratione divinæ revelationis, prout referuntur ad Fideim; nego: remotè tantum, & ratione connexionis, quæ naturali acumine percipitur, & quæ comparatur scientiae habitus; conc. Vide, si lubet, contra Contenson Clarissimum Virum Cardinal. Gotti Qu. 2. de Nat. Th. dub. 3.

Opp. ult. Theologia est, ut scholæ loquuntur, scientia beatorum spirituum subalterna: Hæc est supernaturalis: ultima. Ergo etiam illa.

Resp. nego ma. Enim vero Scientia subalterna, (ut appellant,) à superiore sumit principia; ut medicina à naturali philosophia, prospectiva à geometria, ars frenofactoria ab equestri. Theologia vero non suppeditat principia Scientia beatorum, qui Deum revelata facie intuentur, sed Fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Vel data & ma. & min. nego conf. quippè etiam naturalis scientia, referri potest ad supernaturalem, tanquam ei subalterna, si, quemadmodum Theologia, principiis supernaturalibus innitatur.

PROPOSITIO IV. Theologia sive speculatrix, sive moralis, sive Polemica unus est habitus.

I. Probatur: Omnia Theologica-Probatur rum veritatum idem est objectum, de Theologiam quo mox quæram; eadem principia, speculati- vam, moral- um, seu Po- unitate objecti, atque ex unitate principiorum infertur unitas scientiae, vel unum esse habitus: Ergo, &c. 2. Ita corroboratur: Eadem intellectualis potentia sece extendit ad plura perceptibilia, tametsi unum est altero difficilius: eadem sensibilis facultas, puta oculus, vel auris, ad singula colorata, ac sonora; unus Fidei, aut Charitatis habitus ad omnia, quæ oportet credere, & quæ jubemur diligere, licet unum præ alio ad videntum, credendum, & diligendum magis sit arduum. Una ergo eademque Theologia sat est ad omnes assequendas veritates, quæ ad suum pertinent objectum.

Opp. 1. Theologia thetica ac positiva, & Theologia scholastica discriminantur ab invicem. Etenim una amplior est & loquentior, altera rixis, & argumentis asperrima; illa scripturis utitur, hæc naturali quoque ratione;

C

prior

13: Objecio 1.

prior planior videtur & certa, secunda anceps ac sinuosa: Ergo diversam habent methodum, diversa principia, diversam difficultatem; quæ omnia etiam distinctionem arguunt habituum.

Solutio.

Resp. hæc omnia solam accidentariam diversitatem inferre; delectus enim verborum non parit Theologiam, sed ad instar vestis exornat. Neque obest habituum unitati diversa actuum difficultas; cum una E. G. Charitatis in amicos pariter & inimicos feratur, quorum illi libentissime diliguntur, hi difficulter. Naturali autem ratione non utitur Theologus per se, sed secundariò duntaxat, idest, tanquam instructus philosophia. Hanc tamen, ut inquiunt, elevat, ac revelatis principiis adnecit; quorum ductu omnia refert ad idem objectum, ex quo unitas scientie promanat.

14.

Objecatio 2.

Opp. 2. Tametsi eadem humana ratio ad naturales scientias comparandas conducat, & eadem infusione primus homo omni naturalium rerum notitia donatus fuerit, nihilominus scientie naturaliter acquisita, & scientie infusa in Adam constituant diversas scientiarum species. Ergo etiamsi ex eadem divina revelatione Theologus res omnes discutiat, erit tamen Theologia diversarum scientiarum complexio.

Solutio.

Resp. nego paritatem: Etenim naturalis ratio, & infusio omnium scientiarum in Adam, est causa effectrix, non specificativa & formalis; ista namque non est lumen, sive naturale, sive supernaturale illud sit, sed tendentia in objectum: ac præterea naturales scientie objecta plura habent, quorum unum non refertur ad aliud. E contraria in Theologia divina revelatio est etiam causa formalis; & quæcunque in ea pertractantur, singula in idem objectum collineant.

15.

Propositiō 5.

PROPOSITIO V. Hujus scientie objectum attributionis est Deus: objectum adæquatum est omnis conclusio, quæ inferri potest ex propositionibus fidei: objectum formale est ipsa revelatio Divina.

Statuitur & probatur objectum Theologiae.

Ostenditur prima pars: Attributio- nis objectum illud appellant, ad quod omnia revocantur, quæ in aliqua scien- tia expenduntur: Omnia, quæ expen- dit Theologia revocantur ad Deum vel unum, vel Trinum, vel omni perfe- ctione exornatum, vel Conditorem uni- versorum, vel finem ultimum rationa- lis creaturæ, vel humani generis Repa- ratorem, &c. Ergo Deus est objectum attributionis Theologiae. Pars altera sic probatur: Adæquatum alicujus disciplinae objectum illud est, in quo illa tota versatur: Theologia sicut tota in propo-

sitionibus, quæ deducuntur ex notis fidei principiis: Ergo sunt hæc objectum hujus disciplinae adæquatum. Posterior pars hac ratione monstratur: Objectum formale dicitur illud, cujus ratione scientia attingit objectum adæquatum: Theologia attingit objectum adæquatum ratione Divinæ revelationis: Ergo, &c.

Opp. 1. Basilius Epist. 141. Cyrillus Alex. lib. 1. in Joan. Nazianz. Orat. xxxviii. Ephrem Antiochenus in Epistol. adversus Eutychianos, aliisque plures affirmant Incarnationis mysterium nullatenus ad illam Theologiam pertinere, quæ est de Divinitate scientia: Ergo non omnia, quæ inquirit Theologus, ad ipsum Deum revocantur.

16.

Objecatio 1.

Resp. Theologia vocabulum, si vo- cis etymon expendatur, significare tan- tum de Divinitate rationem: si verò pro hac scientia usurpetur, denotare de Deo, & de iis, quæ ad Deum spectant, disputationem ex Fide cognitis deriva- tam, ut dixi priori cap. Itaque Græci Patres duas in Christo contra Eutychianos discernentes naturas, divinam sci- licet, & humanam, admonent, quod disputare de illa pertinet ad Θεολογιαν, agere de ista spectat ad οἰκονομιαν, & maxima, prudentiique advertentia à Theologia Christi Incarnationem fecer- nunt. Hinc dist. ant. Et laudati Patres Theologiae vocabulum appositi usurpant secundum vocis etymologiam; conc. juxta peculiarem notionem Theologicæ disciplinae; nego antecedens.

Opp. 2. Existentia objecti non pro- batur ab ulla scientia, sed presuppo- 17. Objecatio 2.

Objecatio 2.

nitur: Theologia probat Dei existentiam. Ergo Deus non est Theologicæ scientie objectum. Et confirmatur, quandoquidem consideratur Deus ut auctor naturæ, atque ut auctor supernaturalis; Ut auctor naturæ percipitur naturali ratione, ut auctor supernaturalis attingitur Fide.

Solutio.

Resp. omis- ma. dist. min. Theologus demonstrat divinam existentiam ex prin- cipiis extraneis, ac philosophicis, quæ ultrò ad sublimiorem doctrinæ ubertatem divinis literis, & sacræ disciplinæ apparatu exornat; conc. ex propriis, sibiique intrinsecis principiis; nego. Ad Confirmat. dico, Deum esse objectum Theologie ac Fidei, sed diversimodè: Fidei, inquit Sylvius, quatenus reve- latur immediate: Theologiae, quatenus percipitur per discursum, qui fit ex articulis Fidei, tanquam principiis: quod ego præmonueram Prop. I. Resp. ad I. At de his satis, ne clamitet Erasmus: *Nunc neque quæstionarum ullus est finis*, cit. ad Dorpium Epist.

CAP.

C A P U T V.

De variis Propositionum generibus, quæ à Theologo propugnari debent, vel impugnari.

S U M M A R I U M.

1. Quænam propositiones à Theologo propugnandæ, item quomodo differant articuli fidei ab Ecclesiæ dogmatibus.
2. Propositiones fidei ad septem gradus aptè reducuntur.
3. Ex Patrum sententiis tres propositionum ordines sunt distinguendi.
4. Quas propositiones impugnare debeat Theologus?
5. Quænam propositio sit hæretica?
6. Quænam eronea?
7. Quænam temeraria?
8. Quænam seductiva simplicium?
9. Quænam injuriosa?
10. Quamlibet propositionum censuram ferre ad nullum privatum hominem pertinet?

1.
Quænam Propositiones à Theologo propugnandæ: item quomodo differant articuli fidei ab Ecclesiæ dogmatibus.

NON abs re factum puto, si Theologica Afferta sub Propositionum titulo expositurus, diversas harum species, quantum spectat ad Sacrae Doctrinæ candidatos, nunc explanabo; cùm ea, quæ de hac argumentationum parte dicuntur in scholis, ut ad nexus syllogismorum adsumuntur, nota sint ex dialectica Institutione. Itaque propositionum quædam sunt propugnandæ Theologo, quædam refutanda. Prioris generis sunt articuli nostræ Fidei, dogmata Catholicæ Ecclesiæ, sententiae Patrum, Communia doctorum scita, & quæ insuper, salva veritate, utiliter in alterutram partem videbuntur, absque rixandi prurigine, exagitanda. De his omnibus paullulum verba faciam; quoniam ad eam Theologiae partem attinent, quæ de Loci Theologicis solet inscribi, & quæ non exiguum expostulat à nobis operam, si pro rei dignitate, atque dissertationum copia volumus illam exornare. Est ergo Articulus Fidei principalis quædam veritas omnibus ad explicitè credendum proposita, & distinctam præferebant difficultatem: cuiusmodi sunt quæ in Apostolorum Symbolo continentur; in quo idcirco passio, mors, ac sepultura Christi ad unum Articulum spectant, propterè quod si Filiū Dei suffixum Crucis, & verè dolorum nostrorum credas sūisse participem, nulla hæsitatione fateberis esse, posteaquam emisit sp̄ritum, conditum munumento. Differunt autem Articuli Fidei ab Ecclesiæ dogmatibus, quod illi primarii sint, ac veluti rerum credendarum Capita singulis fidelibus proposita, eisque ad consequendum æternam salutem necessaria: at Fidei dogmata latius pateant, eaque dicantur, quæ ad illa capita reducuntur, continentia quidquid Catholici profitentur; E. G. Deum esse in Personis trinum, in Christo duas naturas, ac voluntates existere; aliaque hujusmodi.

Ita nempe Conceptio, & Nativitas Christi, erunt Fidei articulus: quod nascens fuerit reclinatus in præsepio, pannis involutus, adoratus à Magis, &c. dogma Catholicum. Quapropter supervacaneum est disputare, An singula fidei dogmata sint propriè articuli Fidei: quam tamen quæstionem pertractat Petrus Annatus in suo Apparatu Lib. 1. art. VIII. & ex eo Cardinalis Vincentius Gotti in Tractatu Isagogico dub. vi.

2.
Porro propositiones Fidei Joannes de Propositio-Turrecremata Sum. Eccl. p. 2. cap. 9. nes fidei ad 7. gradus aptè ad septem gradus rededit, quos apposite distinctos arbitramur, etiam si Canus lib. xii. cap. vi. more Jurisperitorum traditos putat, & minutius in tenuissimas concisos particulas. Est itaque primus ordo propositionum Fidei earum, quæ in sacris libris habentur expressæ, E. G. *Verbum erat in principio: Verbum caro factum est.* Secundus earum, quæ ex sacris literis certissima consecutione inferuntur, E. G. *Christus est omium Redemptor: Ejus corpus in Eucharistia continetur.* Tertius illarum, quæ constant Divina, & Apostolica traditione, E. G. *Libri, quibus modò utitur Romana Ecclesia, sunt reverè divini: Tenenda est perpetua Deipara Virginitas.* Quartus earum, quæ definitæ fuerunt in generalibus Ecclesia Conciliis E. G. *Animæ in Purgatorio detentæ juvantur Sanctorum precibus: Statim, ac purgatae sunt, beata perfruuntur visione.* Quintus earum, quæ statutæ sunt irrefragabili Romanæ, & Apostolicæ sedis auctoritate, ut, *Hæresim continent quinque Jansenii propositiones: Hæ à recta fide in sensu Auctoris aberrant.* Sextus earum, quæ probantur unanimi Sanctorum Patrum consensu, accidente Ecclesiæ judicio. Postremus denique illarum, quæ ex tertio, quarto, quinto, ac sexto genere firmissimam habent consecutionem. Ex Patrum verò sententiis tres propositionum

3.
Ex PP. sententis tres propositionum ordines sunt distinguendi.

sitionum ordines videntur distinguendi. Unus illarum, in quibus universi conveniunt; & hæ certi simæ sunt, neque absque Fidei discrimine, ut nuper diximus, possunt negari. Alter earum, in quibus multi ex Patribus consentiunt, ceteris reclamantibus; quæ erunt plus, minus probabiles, pro Patrum majori, aut minori numero, & auctoritate: inter quos illi erunt ceteris preferendi, qui occasione insurgentium hæresum idem argumentum accuratissimè pertractarunt. Postremus est illarum propositionum, quæ ab uno tantum vel altero proferuntur, vel incidenter explanantur; quæ parum firmæ sunt, & absque temeritatis nota negari poterunt. Doctorum autem Scholasticorum placita in duplii sunt differentia, communia scilicet, quibus universi subscrubunt; atque uni, vel alteri particularia: quorum illa pro firmissimis habenda sunt; altera nullam penes nos habent auctoritatem, nisi ubi validissimo rationis praesidio corroborantur. Sed hæc omnia opportunitiori loco à nobis explicabuntur.

4.
Quas propositiones impugnare debemus, orationem converto: beat Theologus.

Ad illas modò propositiones, quas impugnare debemus, orationem converto: sunt autem propositiones: *Hæreticæ, erroneæ, sapientes hæresim, temerariæ, scandalosæ, piarum aurium offensivæ, seductrices simpliciæ, impiaæ, blasphemæ, injuriosæ, Scismaticæ, Judaicæ, Atheæ, imbrobales.* Quarum notarum plures uni, eidemque propositioni possunt competere: unde de Wiclephi articulis legitur in Concilio Constant. sess. vi. *Notoriæ hæretici, & à Sanctis Patribus reprobati; alii non Catholicæ, sed erronei; alii scandalosi, & blasphemæ; quidam piarum aurium offensivi; nonnulli temerarii, seditiosi &c.* Definivit quoque Innocentius X. Jansenianas propositiones esse *Hæreticas, erroneas, suspicidas, temerarias, scandalosas, blasphemæ, impias, contumeliosas, Divine Pietati derogantes, immittentes offensionem in aures piæ.*

5.
Quænam propositio sit hæretica

Quænam sit hæretica propositio ex dictis facilè conjicitur. Cum enim propositio de Fide ea sit, quæ in sacris literis, in receptis ab Ecclesia traditionibus, in decretis ac definitionibus Ecclesia expressæ continentur, aut indè certa, manifesta, firmissimæ consecutione deducitur; illa propositio hæretica censenda est, quæ uni ex iis è diametro comprehenditur esse contraria, exempli gratia hæc: *Homo non tenetur amare Deum, neque in principio, neque in decursu suæ vitæ, quæ adversatur apertissimo Charitatis præcepto, Diliges Dominum Deum*

tuum ex toto corde tuo. Est autem quælibet hæretica, quemadmodum & Catholicæ Fidei propositio, vel in materia Juris, vel in materia Facti cum Jure coniuncti, quod modò appellant Dogmaticum. Si quis autem hujusmodi aliquam propositionem enuntiat, non continuo dicendus erit hæreticus; cùm hæresis sit *error in Fide cum pertinacia*: quorum unum, videlicet quod sit *error in Fide*, spectat ad ipsius propositionis naturam; alterum, idest, *pertinacia*, ad proferentis perfidiam. Est igitur propriæ hæreticus, quisquis errori circa Fidem pertinax, ac protervus adhæret. Atque hoc spectant propositiones sapientes hæresim, & hæresi proximæ; illæ nempè, quæ damnatis hæresibus valde videntur affines.

6.
Propositio erronea, ut ratione & re ab hæretica secernatur, videtur ea, quæ Quænam opponitur veritati, quam unanimis Sanctorum Patrum, ac Doctorum sententia existimat revelatam, sed nondum Ecclesia talem esse definit. Hujus propositionis notio non eadem est omnibus, sed quam nuperrimè tradidi, videtur communius recepta. Gaspar Juenin suarum Instit. p. 1. dissert. V. quest. II. reprehendit Canum, quoniam erroneam propositionem putat esse illam solam, quæ adversatur alteri, qua non evertitur Fides Catholicæ: sed, me quidem judice, immerito. Quiuppe Canus plures errorum gradus constituit: in quorum altero eamdem erroneæ propositionis tradit notionem, quam approbat Juenin. Is enim, *Propositio*, inquit, *erronea est ea, quæ negat veritatem, quam communis Ecclesiæ fensus judicat esse mediata revelatam, quamvis Ecclesia id nondum definierit.* Et Canus pariter libro XII. cap. X. *Quum veritas aliqua, sapientum quidem opinione vehementi, Fidei veritas est, sed non est planè ab Ecclesia definita, nec certo arguento demonstrata; tunc veritati illi adversari non est hæreticum, sed erroneum.* Conveniunt ergo ad invicem; neque Juenin animadvertisit varios illos errorum gradus, quos Canus distinguit: in quorum primo locat errores, quibus Fides quantur, sed non evertitur, idest, qui Catholicæ veritati adversantur, sed tamen non sunt hæreticæ; veluti si quis dixerit: *Non licere Fratribus ex mendicitate vivere, ac teneri vidum querere labore manuum.* Quænam tamen sint propositiones adveræ veritati Catholicæ, quatientes Fidem, & immunes ab hæresi, non tam aperte rationi nostræ succurrit;

currit; quamquam habet fortassis Canus, quo propriam tueatur opinionem.

7. *Quæ temera-*
tia. *Temerariam* propositionem illam dicunt, quæ nulla ratione, nulla auctoritate affirmatur, & quæ communis opponitur Doctorum sensui, ut velle futurum judicium diem absolutè definire? item quæ contra Ecclesiæ decreta in disputationem vocatur, ut asserere *Mariam semper Virginem fuisse originali labe contaminatam*. De quo Apostolica Sedes, et si nondum contrarium statuit, vetat ne discpetetur. Rursus quæcumque insolenter, & nimium audacter profertur, ut contendere *beatam Virginem non esse in cælos cum corpore assumptam*. Observat Cardinalis Gotti in has quandoque prorumpere cum interperata critics studiosos, tum Morales quosdam Theologos, qui levissimis permoti conjecturis novas doctrinas inducunt. Vocatur *scandalosa*, quæcumque occasionem præbet proximo spiritualis ruinæ, aut illum removet ab exercitamento virtutum: talis esset adoranti Eucharistiam dicere: *Quisnam scit hanc hostiam esse revera consecratam?* vel jejunanti juxta Ecclesiæ consuetudinem suadere, multa sequi incommoda valedudinis ex præcepta corporis afflictione. *Piarum aurium offensiva* est, quæ obsecnum aliquod & indecorum in verbis continet; à qua iis præsertim cavidum est, qui agunt de sexto præcepto Decalogi. Maxima etiam cura ab isto propositionum genere abstinere se debent, qui de Partu Virginis disserunt, ne sacratissimum mysterium aliqua corporearum partium commemoratione polluatur.

8. *Quæ seducti-*
va simplici-
cum. *Seductiva simplicium* est, quum error fraudolenta verborum æquivocatione ad circumveniendum rudes contegitur; ut cum Nestorianis asserere *Mariam esse Dei susceptricem*, aut cum Semiarianis, *Verbum esse Patri Homœus*, idest, simile; quasi non genuisset Virgo personam Verbi, & istud Patri consubstantiale non esset. *Impia* est, quæ removet à Dei cultu, & a charitatis erga homines officiis: E. G. *Animæ unitæ abstinere se* debent à bonorum operum exercitio: *Non est eleemosyna ex omnibus superfluis in pauperes eroganda.* Blasphemam appello & propositionem, quæ in Deum, vel Sanctos convitum ejaculat; cuiusmodi est illa, *Deus est auctor peccati, & prædestinat pro suo beneplacito, quem libuerit ad sempiterna supplicia, aut, Gregorius Magnus fuit primus inter Pontifices Antichristus.* Auctor Biblioth. Theolog. inter blasphemias enuntiationes illas

connumerat, quibus saera irridentur; ut quod Sanderus lib. III. de Schismat. Anglicano refert de Elisabetha, quæ cùm adepto Regno sacro oleo inungitur, dixit circumstantibus nobiliibus ancillis, *Abite, ne fætor bujus olei vos offendat.*

9. *Injuriosa* est ea proposition, quæ detrahit honori illorum, qui in Ecclesia *Quæ injurio-*
ta insigniti sunt charactere, vel dignitate, videlicet Summis Pontificibus, Cardinalibus, Episcopis, & universo Ordini Clericorum, vel Monachorum. *Schismatica* porro est, quæ scissioni Corporis mystici Ecclesiæ viam sternit, ac ejus membra disrumpit, veluti si quis dicat legitimum Romanum Pontificem esse *Antipapam*: *Regem Angliae esse in sua ditione verum caput Ecclesiæ.* *Judaicam* propositionem dicimus, quæ etiamnū asseruntur antiquæ promissiones, aut cærenoniæ, ut, *Nondum adventit Messias: Circumcidendus est infans. Athæ,* est, quæ Dei existentiam, aut providentiam tollit, ut, *Non est Deus. Fortitudine eveniunt singula. Post mortem corporis nibil. Improbabilem* liquet esse propositionem absque ulla veritatis imagine pronuntiatam. At qui harum omnium uberiorem peroptat expositionem, legat Canum lib. XII., Annatum lib. 1. art. V. Turrecrematum Sum. Eccles. lib. IV. p. 2. Dominicum à SS. Trinit. lib. 2. Bibl. scđt. VII. Juenin in Proleg. dissert. v. Gotti quæst. 1. dub. v. aliosque.

10. Pro hujus capituli coronide sedulò animadvertisendum est, ferre quarumlibet propositionum censuram ad nullum privatum hominem pertinere; sed ad evitanda contentionum scandalum servandum ubique esse Innoc. Papæ XI. monitum in Decreto, quo LXV. morales propositiones damnavit: *Vt ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicunque in posterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sancta obedientiae præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura & nota, necnon à quibusvis convitiis contrâ eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvèrtuntur, donec à Sancta Sede recognitæ, super iisdem propositionibus judicium proferatur.* Quæ cùm ita sint, viendant quæ mutua charitate se se invicem prosequantur proni quidam, & contentiosi Theologi, qui aliorum dogmata iudicio Ecclesiæ adhuc immunita, vocant Calviniana, Pelagiana, Janseniana, & si quid est aliud auditu horribilius.

A quorum consuetudine est mihi longo itinere recedendum; & si aliquando æstu disputationis abreptus in idem, quod damno, crimen diliabar, hanc à lectoribus meorum opusculorum gratiam deprecor, ut inconsulto loquenti humanissimè indulgent. Ita enim spero fore, ut mihi hanc ipsam vicem rependant, & errantem me ad semitam veritatis hac solertia, & cautione reducant.

Quis enim non sentiat, ait lib. de Peccato Origin. cap. 23. Augustinus, *in his, atque hujusmodi variis, & innumerabilibus quæstionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad Scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti, ac definire difficile est, & multa ignorari salva Christiana Fide, & alicubi errari, sine aliquo hæretici dogmatis criminе.*

C A P U T VI.

De requisitis ad assequendum Theologicas veritates dispositionibus, atque de hujus nostri Operis instituto.

S U M M A R I U M.

1. De dispositione mentis in Theologo requisita.
2. Linguae, præferim Hebraicæ, & Græcæ, Theologo utilissimæ
3. Utilis etiam est Mathesis.

4. 5. 6. In Theologo requiritur cordis mundities, inanis gloriae contemptus, & discendi ardor.
7. 8. 9. De Theologæ partibus, ac de instituto, & ordine hujus operis.

I.
De disposi-
tione mentis
in Theologo
requisita.

UT in propugnandis veris, atque in refutandis errorum dogmatibus cum doctrina laude, & moralium virtutum incremento versetur quisquis ad Theologicas disciplinas convertitur; opera pretium est, ut mentem, ac voluntatem certis quibusdam regulis, ac præceptis ad has capessendas disponat. Principio quantum ad mentem attinet, deserviunt Theologo omnes naturales scientiæ, de quibus non incongruè beatus Thomas quæst. I. artic. v. interpretatur verba Proverbiorum cap. ix. vers. 3. *Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad moenia civitatis.* Aliquæ tamen sunt Theologo necessariæ; aliquæ utilissimæ; aliquæ ornatum addunt solummodo. Necessaria est dialectica, & naturalis Philosophia; quæ duo Scholastica methodum, & humanas rationes suppeditant, ut cap. II. demonstravi. Assiduum præterea studium in sacris literis, in Apostolicis traditionibus, in Romanorum Pontificum statutis, in Sanctorum Patrum sententiis, in Historicis monumentis collocandum est; indè enim veluti ex perennibus fontibus argumenta exhaustit Theologia. Nam si humanis rationibus primo insistimus, potius erimus contentiosi philosophi, quam sacrum doctrinarum cultores. Cavendum est igitur, ne Theologæ ingressus limina in sinistram deflectat partem, ubi degunt ii, *Qui, inquit, Cyrillus Alex. lib. II. Thesauri; Nibil aliud, quam Aristotelem ruerant, & istis potius disciplinis, quam Scripturarum scientia sese videntant.*

2.
Lingua He-
braica &
Græca Theo-
logo utili-
sima.
Vulgata nostra authentica est, ceterisque Sacrorum Bibliorum versionibus longè præstantior, necnon præclara Græcorum Opera Latina fecit Scriptorum industria; utilis tamen est linguarum notitia ad cognoscendas idiomatum proprietates, ad evitandum errorem ex amphibologia latini sermonis, atque ad intelligenda quædam vocabula propria, quæ in sola lingua, à qua derivantur, etymologiam servant, & tamen ipsa numquam immutantur, ut *Adam, Abel, Cain &c.* & quædam alia, quæ comodè in alienam lingua transferri forte non poterant, vel faltem in gratiam antiquioris linguae etiamnum perseverant, ut *Raca, Anathema, Marana, Mammona.* Hinc S. P. August. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 11. trium linguarum Hebreicæ, Græcæ, & Latinæ magnopere studium commendat, easque in caussa mortis suæ Christus ipse videtur probasse. Viennense Concilium, ut habetur in Clement. I. Tit. de Magistris, statuit, ut in præclarissimis Universitatibus Bononiensi, Parisiensi, & Salmanticensi trium harum linguarum pararentur præceptores; quod ut servetur in generalibus Religiosorum studiis non semel decreverunt Pontifices, quorum statuta recitat in sua Medulla linguae Sanctæ Paulus Medicus. Gregorius item XIV. Seminarii nostri Bononiensis Insti-

Institutor, præcipit, ut Hebrææ linguae Novitiis rudimenta tradantur. Id vero hoc præsenti tempore specialiter est execu-
tioni mandandum; quum Hæretici continuo nos ad Hæbraicos, Græcos-
que Codices provocent, freti hac lingua-
rum peritia, & Patres Latinæ Ecclesie con-
temnentes, qui ea prædicti non fuerunt,
ut constat in editis contrâ S. P. Augu-
stini Opera à Joanne Pherepono Ani-
madversionibus, tali audacia conscriptis,
ut non solum Catholice viris, verum
etiam nonnullis Hæreticis stomachum moverint. De advoco autem Lat-
inæ orationis præsidio hoc loco non lo-
quor; nam auditoribus nostris ea lingua
disciplina traduntur. Vellem tantum, ut de se ipso scripsit Petavius in Proleg.
cap. vii. num. x. scribendi, ac dicendi
stylus neque barbarus, ac non latinus es-
set; & oratorio tamen ille fuso, ac
non latinus esset; & oratorio tamen ille
fuso, ac pigmentis careret.

3. **U**tilis est etiam Mathe-
sis. Pari ratione de cæteris quibusdam fa-
cilitatibus arbitror esse judicandum;
de utilitate Matheos ostendit erudita
dissertatione Rabbius vir doctrina, ac
morum suavitate conspicuus. Demon-
strat enim quantum utilitatis afferant
Theologo Geometria, Cosmographia,
Arithmetica, & cæteræ mathematicæ
disciplinæ. Hæ tamen valde humilem ac
prudentem hominem requirunt. Ut
enim exemplum proferam de Arithme-
ticis; habent quidem omnes Sacrarum
literarum numeri aliquam significatio-
nem, quam ingeniose exponit aliquando
Augustinus in numero E. G. septenario,
quadragesimo, trigesimo octavo &c. at
si quis arbitratur numeros ubique eam-
dem significacionem præferre, is meo
judicio decipitur. Etenim quis probet,
binarium V. G. exitiosissimum esse, ut
conatur demonstrare Petrus Bongus in
libro de Numerorum Mysteriis, ex eo
quod duo sunt duces dæmoniorum Be-
hemot, & Leviathan, duo genera de-
lictorum proprium & alienum, duæ
damnatorum poenæ sensus & danni: &
quia duo cæci clamabant in Hierico se-
cùs viam, duæ mulieres fornicatae sunt
in Ægypto Oolla, & Oliba, duosmen-
ses puella Jephite flevit virginitatem
suam, duobus testibus damnatur reus?
Profectò si hoc modo nugari fas est, di-
cam ego è contrâ optimam esse duali-
tatem, quoniam Deus duplè condidit
creaturam, spiritualem, & corpo-
ream; duplè in se naturam copula-
vit divinam, & humanam; necnon in
duobus mandatis universa lex pendet;
duo ad efficiendum Sacramentum con-

currunt, verbum, & elementum; duò
indè effectus promanant gratia, & char-
acter; duò viri fertiliissimam Palestinæ
terram primitus invenerunt; duo fuere
Hebraorum salvatores, Moyses, &
Aaron; duo Apostoli, qui prima vice se-
cuti sunt Christum, Petrus & Andreas; duo
sunt rerum omnium principia, ma-
teries ac forma. Et quod dictum est de
binario, de omnibus aliis numeris in
quodam meo Ms. contrâ Bongum opu-
sculo demonstravi, probans nullam cer-
tam significationem inesse numeris, nisi
quam Sacrae literæ, ac Patres depre-
henderunt; eamque non ratione nu-
merorum haberi, sed rerum. Itaque hac
lege tantum Arithmetica utilis est potest
Theologo: quod affirmo de ceteris scien-
tia mathematicis; quæ nisi ad hanc nor-
mam expendantur, erunt Theologo pa-
rum utiles. Haec est de iis, quæ ad
Theologiae studium ex naturalibus scien-
tia prærequiruntur.

4. Ex parte autem voluntatis requiritur
cordis munditiae, inanis gloriae con-
temptus, discendi ardor; & qui erat requiritur
initio commemorandus, timor Domini. **I**n Theologo
De cordis munditiae haec habentur Sap. i.
v. 3. & seq. *Perversæ enim cogitationes
separant à Deo: probata autem virtus
corripit insipientes. Quoniam in male-
volam animam non introibit sapientia,
nec habitabit in corpore subido peccatis.
Spiritus enim Sanctus disciplina effugiet
fictum, & auferet se à cogitationibus,
que sunt sine intellectu, & corripetur
à superveniente iniquitate.* Et revera animus terrenis cupiditatibus irretitus nun-
quam poterit in summi boni contempla-
tionem assurgere: undè Orat. xxxiiii.
ita loquitur Nazianzenus: *Non cuiusvis
est de Deo differere, sed eorum duataxat,
qui corpus, & animam à vitiorum for-
dibus purgariunt, aut jam hoc agunt, ut
se à vitiorum labore purgent; impuro enim
rem puram attingere periculo non caret,
quemadmodum nec ægris oculis solis radios
intueri.* Hac de re, ut arbitror, antiquiores Theologi incipiebant in libros
sæntentiarum Commentaria ab ea quæ-
stione, *Quid sit frui, & uti, in qua
docebant non esse rebus creatis frui-
dum noxia delectatione, sed esse illas in usum assumendas ad finem ultimum
consequendum; initio comimonefacien-
tes oportere cuique, sed præsertim dis-
serenti de Deo, ne sit temporalium bo-
norum aut vana cupiditate illectus, aut
damnabili fruitione illaqueatus. Huc
etiam spectat ille timor, de quo regius
Vates Ps. 110. v. 9. *Initium sapientie
timor Domini.**

Prae-

5. Præterea ad Theologiam accedenti inanis gloriae necessaria est humilitas, & inanis gloriae contemptus. Ait enim Spiritus Sapientiae apud Ii. cap. LXVI. v. 2. *At quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Et Augustinus lib. III. Confess. cap. v. *Instituti animum intendere in Scripturas Sanctas, ut videarem, quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsum, & velatam mysteriis: & non eram ego talis, ut intrare in eam possem, aut inclemare cervicem ad eus gressus, &c.* Atque Augustini verbis addere possum exemplum ejusdem; qui cum humilitate, & charitate plurimos antecelleret, talem habuit divinarum scientiarum intelligentiam, ut indutus virtute ex alto abundantius omnibus laboraverit: atque illius ministerio Dominus ubiorem fidelibus suis præbuerit instructionem. Comparatur autem hæc humilitas non solum consideratione sui ipsius, verum etiam hujus scientiae scopo, atque argumento. Nam sive ingenii acumine polleas, sive memoriae tenacitate, sive utroque, ceterisque donis ad naturam, & gratiam pertinentibus; neminem fugit, omne donum desursum esse descendens à Patre luminum: quod si horum donorum minorem partem acceperis, te non latet nullum hominum esse odibilem superbo ac paupere. Argumentum verò Theologiae èo majorem postulat humilitatem, quod sublimius est, & in illo plures temporis, ac operis fecere jacturam: quippe de summo Deo diffundendum est, qui habitat lucem inaccessibilem. Scopus denique, ac finis in omni quidem scientia, sed præsertim Theologiae, debet esse Dei honor, sui ipsius ac proximorum ædificatione promovendus: quem finem nunquam assequuntur, qui superbia elati studiis, ut promoveantur ad Religionis gradus, totis nervis incumbunt. Memoria tenendum est, quod serm. XXXVI. in Cant. scripsit Bernardus: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant ipsi, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis quaestus est. Et sunt quoque, qui scire volunt, ut ædificant, & charitas est: & item qui scire volunt, ut ædificantur, & prudentia.* Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiae, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant. Et infra: *Volo proinde animam primò omnia scire seipsum,*

quod id postulet ratio & utilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: utilitatis vero, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum; nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minime potest.

Exigitur denique in Theologiae candidato ardentissimus discendi ardor; ne Discendi arque oblivioni debet mandari saluberridor. 6. *Ecce Ecclesiastici monitum cap. VI. v. 23. & seq. Sapientia enim Doctrina secundum nomen est ejus, & non est multis manifesta: quibus autem cogita est, permanet usque ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abhicias consilium meum. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subjice bumerum tuum, & porta illam, & ne accedieris vineulis ejus. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens facius ne derelinquas eam. Hujus moniti rationem profert S. P. Augustinus Epist. 137. ad Volusianum, amplitudinem scilicet, ac profunditatem doctrinæ: *Latet, inquit, altitudo sapientiae, ut amissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate adiscendi hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco habet, cum consummaverit homo, tunc incipit.* Neminem tamen detergere debet hæc divinarum scientiarum præstantia; quin, cum ipsa ad amorem Dei inflammet, & mentem nostram igne naturam mutante collusret, eamque Cœlestium Spiritum faciat confortem; hanc ardentiū concupiscamus, quæ animam rationis participem ad inseparabilem Dei conjunctionem disponit. His ferè verbis ad Theologiae studium nos hortatur Diadochus Episcopus in libro de Spiritali perfectione cap. 67.*

Supereft, ut nonnulla dicam de Theologiae partibus, atque de ordine, & in De Theologiae partibus. *Instituto* hujus Operis. Sanctus Joannes Damascenus, qui floruit Imperante Leone Isaurico Iconomacho, libris quatuor de fide Orthodoxa universam Theologiam primus omnium eo ordine complexus est, quem deinde secuti sunt Petrus Lombardus Magister Sententiarum, ceterique Scholastici. Qui in priori libro de Deo uno, ac de Trinitatis Mysterio pertractant: in 11. differunt de Angelis, de creatione hominis, ejusque lapsu: in 111. de humani generis reparatione: in postremo de Sacramentis, quibus Christi Redemptoris nostri meriti

tum

tum vulneratis per peccatum hominibus applicatur. Paullum ab ea methodo recedit S. Thomas Aquinas, qui Theologicam Summam in tres tantum partes dividit: in quarum una de Deo uno, Trino, & Creatore: In altera de Deo ultimo Fine: In tertia de Christo, & ab eo institutis Sacramentis, pluribus quæstionibus & articulis plenissimas disputationes comprehendit. Ex nostris vero Scriptoribus ferè omnes Magistri Sententiarum methodum tenuere, ut Aegidius Romanus, Gregorius, Gerardus, Argentinas, & quotquot in Aegidium superioris, hujusque ètatis Scriptores Commentaria ediderunt.

8. Verum cum hi omnes, ut erat Patrum De instituto nostrorum consuetudo, & ingenium, operam ac laborem insumpserint enucleandis controversias innumeris, quas ætate nostra mutabilis hominum sensus fastidit; compellor in his opusculis veterum plura penitus prætermittere, quædam minus necessaria extremis, ut inquietunt, labiis gustare, multa Historicis, dogmaticis, criticisque ornare dissertationibus. Quæ omnia si pro rerum amplitudine ac dignitate me facturum esse polliceor, ridebunt me jure homines universi. Neminem quippe fugit, quanta scripserit de solis Patrum dogmatibus Dionysius Petavius, qui tamen illorum Sententias vix recitat, neque de his definivit: quanta insuper Thomasinus, qui neque totam Theologiam in ea parte prægrandibus voluminibus explicavit. Historicas item dissertationes quæm fusè pertractet Natalis Alexander, nemo non novit; de Ecclesiæ Conciliis quanta conscripserit Christianus Lopus, habemus præ oculis; sola Polemica Theologia quantum temporis, ac laboris postulat, ex solo Bellarmino possumus conjicere. De solis Ecclesiæ Sacramentis quæm latè differant etiam brevitatis amatores, scripta ostendunt Estii, Juenin, Tournely, aliorumque. Ipsa moralis Theologia a P. Vanroy brevissimè simul ac nervosè tradita plures Tomulos implevit; plurisque pariter Complexio recentiorum quæstionum, quam superioribus annis elaboravit noster Aurelius Piette. Si quis igitur numeris omnibus absolutam à me expectat Theologiam, is proculdubio me ad scribendum Superiorum meorum mandato compulsum tentat penitus examinare. Proferam itaque quidquid imbecillitas mea, & angustia temporum patitur: neque libello titulum facio ampullosum, *Theologia Scholastica, Positiva, Moralis, Polemica*,

R. P. Berti Theol. Tom. I.

qui discendi cupido uberrima spondeat: neque *Apparatus Theologicus*, qui solam methodum, & elementa suppeditet; neque *Theologica Institutiones*; quo vocabulo non disputationes significantur, sed regulae ac præcepta. Opportunius videtur, si hunc præferat titulum *de Theologicis disciplinis*; id est, qui uni, aut alteri Theologia, itemque ampliori, ac breviori conveniat; neque ostentet scribentis audaciam, neque deprimat dignitatem scientiæ.

9. Iste autem erit dissertationum nostrarum ordo. Agendum præcipio de vero De ordine ac supremo Numine, & contrà Atheos, hujus Operis ac Polytheos pugnandum: tum Divinæ ris.

Perfectiones sese offerent examinandæ: Trinitas deinde Personarum contrà pertinaces Impugnatores acerrimè est vindicanda. Quod implere conabimur novem prioribus libris. Accedent posthac Tractatus de Cælestibus Spiritibus, de rerum corporearum productione, præfertim vero de homine primo, ipsius lapsu, prænitientia, exilio, propagatione posteriorum, atque peccati, pœnarumque in singulos transfusione. Id vero complecti curabimus dissertationibus quatuor, id est à libro decimo ad xiv. Præterea tradenda est rationalis Creaturæ institutio, non quidem quantum spectat ad commodum, & utilitatem Reipublicæ; id enim proprium est Ethices; sed quatenus dirigitibus legibus, & auxiliante divina Gratia conari debet, ut finem ultimum assequatur, & ab illo vitiis & peccatis avertitur. Quapropter hæc tertia pars sex libros de Divina Gratia, & exortis adversus illam hæresibus, in quibus libris situm est universum Augustinianæ Doctrinæ Systema: deinceps pertractationem de legibus, & insuper quatuor libros de humanis Officiis comprehendit; ideoque extenditur à quartodecimo libro ad quartum, ac viceimum. Differendum deinceps quinque libris de Salvatoris nostri ad reparandum humanum genus adventu, de ejus Vita mysteriis, & miraculis plena: de Apostolis quos elegit, & de Ecclesia ab ipso instituta. Itaque hæc quarta Pars libro vigesimo quinto inchoata complebitur in vicesimo nono. Disputabimus denique de septem Ecclesiæ Sacramentis, quibus Christianæ Religio nutritur ac robatur, à libro trigesimo ad postremum. Ita fiet, ut quinque partibus, libris autem triginta septem nostrum de Theologicis disciplinis Opus comprehendatur comodè quinquennio absolvendum.

D

In

In feriis autem, festisque diebus, quibus consuetæ lectiones prætermittuntur, præ manibus habendi erunt libri, quorum usus in singulis hisce partibus debet esse frequentior, & qui titulum referent: *Librorum de Theologicis disciplinis Supplementum*. Pertractabitur in his de locis Theologicis accuratius, & de controversiis reliquis in hoc priore Opere prætermisso: quarum amplitudo ac dignitas uberiorem, ac singularem postulat tractationem. Sparsa tamen

in libris istis xxxvii., & suo quæque loco distributa occurrit quæcumque magis necessaria videbuntur, & convenientia cuiusque libri argumento. Qui vero in pervolutandis Theologicis differentiationibus offendit difficilia, atque ad ea percipienda indiget spiritu intelligentiae, quemadmodum hortatur Beatus Jacobus in Epistola Catholica cap. 1. v. 5., postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

DE